Hajdúsági Tükör

15. évfolyam 1. szám 2022. április 22. Kulturális és közéleti magazin Ára: 500 Ft

Néhány cím a tartalomból:

Nemzeti Rehabilitációs Központ épül 5-6
A magyar szürke útja 7-8
Kihajtás 10-11
Vérzettek és elhulltak ők – egy kiállítás margójára 12-13
A Latabár sztori 14-15
Elfelejtett csapot, papot. Egy anekdota háttere 17
Elkésett elégtétel Kampler Kálmán portréja 18
Kijárta az élet iskoláját
Vikár Csabáné Fölöp Gizella gimnáziumi tanár 21-22
Krisztus képes keresztfák 23

Biczó Gábor

Búcsú Varga Gyula főiskolai tanártól,

a Hajdúsági Tükör szerkesztőbizottságának elnökétől

Hajdúböszörményi otthonában, január 13-án tragikus hirtelenséggel elhunyt Dr. Varga Gyula (1963-2022) a Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar főiskolai tanára, a filozófiatudományok doktora, a klasszikus magyar irodalom kiváló ismerője, és az egykori Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar volt dékánja (2000-2008).

Varga Gyula filantróp karakterét minden bizonnyal meghatározó alapvető tényező volt a geszterédi falusi környezetben eltöltött gyermekkori évek és a tanító szülők szellemi öröksége. Személyiségének természetes nyitottsága kellő táptalajul szolgált ahhoz, hogy középiskolásként a Tóth Árpád Gimnáziumban a humaniórák iránti érdeklődését elmélyítse. Ekkor születtek első irodalmi igényű karcolatai, amelyek az iskolaújságban láttak napvilágot, és megalapozták sikeres egyetemi tanulmányait. A rendszerváltás előestéjén magyar, történelem és filozófia szakos középiskolai tanári diplomát szerzett, majd szülei nyomdokát követve generációk látásmódját és világképét formáló, karizmatikus pedagógusként tevékenykedett a felsőoktatásban. Először a Miskolci Bölcsész Egyesületben vállalt feladatot, de már 1989-től dolgozott a Debreceni Egyetem hajdúböszörményi karán is, először megbízott oktatóként, aztán majd' három évtizeden át tanáraként.

Briliáns szellemességgel megtartott filozófia előadásain hallgatóit a gondolkodás szeretetére tanította, és a nyugati kultúra legmeghatározóbb szellemi karaktereinek munkásságába vezette be hosszú éveken keresztül. Kurzusainak szerves részét képezték az anekdoták és a gyakorlati értékű példázatok, amelyek segítségével a bölcsesség szeretete iránti természetes igényt, alapvető és nélkülözhetetlen emberi tulajdonságként láttatta. Műveltsége nemcsak a katedrán hatott elemi erővel hallgatóságára, de a kollégákkal folytatott mindennapi beszélgetések levegőjét is átjárta.

Varga Gyula életpályájának meghatározó szakaszában került Hajdúböszörménybe, és a városban igazi otthonára

lelt, ahol aztán rövid időn belül széleskörű ismertségre tett szert. Színes egyéniségének számtalan oldalát megmutatta az egyszerű hétköznapokban, a munkában és a társadalmi életben. Az életet szenvedélyesen szerető reneszánsz ember volt, akinek a humán műveltség iránti rajongása kiváló humorérzékkel elegyedett, amelylyel bármikor elbűvölte környezetét. Igaz, ugyanezen adottságait a felfogásában avitt nyárspolgári értékrenddel szembeni lázadás kíméletlen eszközeként, akár a megbotránkoztatás szándékával is kihasználta. Társaságkedvelő és társaságszervező emberként mindig a szociális erőtér középpontjában találta magát, hogy aztán történeteivel, idézeteivel lenyűgözze alkalmi közönségét. Aki csak egyszer találkozott vele, annak biztosan örökre bevésődtek emlékezetébe jellegzetes arcvonásai, habitusa és fergeteges nevetése.

Személyiségének sokoldalúsága ellenére, vagy éppen ebből fakadóan mindenkori világlátását egész életén keresztül áthatotta filozófiai természetű vívódása környezetével és önmagával. Személyes küzdelmének antagonisztikus pólusai két emblematikus bölcseleti világkép feloldhatatlan konfliktusaként öltenek testet. 1999-ben megvédett doktori értekezésének tárgya Arthur Schopenhauer filozófiája volt, akinek egyik gondolatát, az akarat az emberi kultúra történetében játszott megkerülhetetlen jelentőségéről szóló tanítását egész életében egyfajta iránymutató alapelvként kamatoztatta, és akinek 2020-ban megjelent utolsó nagyobb tanulmányát is szentelte. Az ember azzá lesz, amit akaratának tárgyává téve személyes életeként elsajátít. Így lett Debrecenből beköltözöttként elkötelezett hajdúböszörményivé, lokálpatriótává, a városi Hajdúsági Tükör szerzőjévé és szerkesztő bizottságának elnökévé, a helyi értéktár tagjává. Ebben a szellemben élt szenvedélyeinek, a sportnak, a könyveknek, a filmművészetnek és barátainak. De ezzel szemben nyer értelmet énjének másik oldala is: qoud libet licet, ami tetszik azt szabad. A Ciceronak tulajdonított szentencia klasszikus műveltségének a személyes életelveibe átültetett vitathatatlan lényege. Az akaratban testet öltő tudatosság és a tetszés spontaneitásának utat engedő ösztönösség feloldhatatlan ellentmondásban állnak egymással. A Varga Gyula életét feszítő, őrlő kettősség szeretett barátunk, kollégánk, ismerősünk, beszélgetőtársunk tragikus halálát részben magyarázó körülmény, de nem lehet a vigasztalódás forrása.

Nemrégiben, még első unokája születésére várva magyarázta, reméli és ígéri, hogy lesz alkalma horgászni tanítani a kisembert. Tudjuk, hogy ez a célja, ahogy az idén lezárni tervezett habilitációs értekezésének a benyújtása már nem valósulhatott meg.

Halála, szűkebb és tágabb környezetében a be nem teljesült tervek és remények, valamint barátságának és a társaságának az elvesztése okán pótolhatatlan veszteség marad. A végtelen beszélgetéseket és a személyét körül lengő derűt, ahogy gesztusait, emberségét és gondolatait hiányolni fogjuk mindenünnen.

Hajdúsági Tükör

Kulturális és közéleti magazin. Kiadja: Szabadhajdú Közművelődési Média és Rendezvényszervező Közhasznú Nonprofit Kft.
Felelős kiadó: Dr. Szarvas-Szabó Katalin. Szerkeszti a Szerkesztőbizottság. Elnöke: Varjasi Imre. ISSN 2060-4173.
Fotók: Horváth Tamás • Korrektor: Sz. Kupás Csilla • Design és tördelés: Gargya Brigitta
Szerkesztőség levélcíme: 4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 4.
Vegyes terjesztésű. Megvásárolható: Hajdúböszörmény, Sillye Gábor Művelődési Központ.
Nyomdai munkák: Center-Print Nyomda Kft. • Felelős vezető: Szabó Andrea

Varga Gyula

A Város

Néhai Varga Gyula írásának közlésével a szerkesztőbizottság egykori munkatársunk előtt tiszteleg.[1]

Azt írja valahol Herbert Spencer, hogy a társadalmak és az emberi csoportok épp olyan organizmusok, mint a biológiai lények, gazdaságuk a létfenntartás eszköze, fejlődnek, szaporodnak és őrzik biztonságukat.

A város éppen így létezik. Létezésének kulcsa az emberek, akik benne élnek, örökké szubjektív megállapításaikkal, amelyek azonban objektív tényezővé válnak a város fejlődése szempontjából, a döntésekben és a rendeletekben, a városi intézményekben, az ünnepekben, de leginkább a hétköznapokban.

Ki emlékszik már arra, ki volt az első betelepülő család Böszörményben úgy háromezer éve, még a bronzkorban? Ki tudja mi lett a böszörményekkel, akikről a város a nevét kapta? Ki tudja mit termesztettek a földeken hatszáz éve magyarok és rácok? A régi templom köveit elhordták, szétszórták, beépítették az új Bocskai téri templomba, még az én kertemben is találtam néhányat.

Az újabbakról már többet tudunk, ismerjük a betelepített hajdúk neveit, akik aztán családjaik révén, ahogy azok több ágra bomlottak, az ötödik nemzedéktől fogva már azt mondták (mondják): Jaj, azok nem rokonok, csak egy ugyanilyen nevű család.

S még nem is szóltunk a betelepülőkről, akik először a szőlőskertekben építkeztek, minden városi statútum ellenére, aztán szorgalmuk miatt egyre közelebb kerültek a városi határokhoz, amíg egyszercsak a határok is közeledtek hozzájuk, s valóságos böszörményiek lettek belőlük, a régi szőlőskertekből pedig belterület.

A történelem nevű, céltalannak látszó folyamat is megkínozta a várost. Forradalmak, háborúk tették érdekessé az itt lakók életét, akik természetesen egyáltalán nem vágytak ezekre, csak, ha valójában nemzeti érdekeiket látták veszélyben forogni. De a szenvedés, amit a családok, az anyák, testvérek, gyerekek éltek át, már szintúgy nem szerepel az iratokban. A város, amely nem vágyott izgalmas korokat élni, túlélte ezt is. (A kínai, ha átkozódik, azt mondja: Jönne rád egy érdekes kor!)

A város, amelyben sok diák tanul, büszke lehet a megtartó képességére, az egykorvolt Hajdúk fővárosa címre, a gazdaságára, amelyet tudatosan épít, s a kibontakozó szépségre, amely folyamatosan alakul, formálódik.

Nos, egy kicsit most hallgassunk mi is, nézzünk fel a templom tornyára, amely késkénti hasít az égi kékségbe, s hallgassuk csak a suttogást, ami a csendben egyre jobban hallatszik, mit is mondogat:

Boldog születésnapot, Hajdúböszörmény!

Benke Sándor festménye

1 Az írás 2018-ban jelent meg. A szerző a Város napjára készítette az anyagot.

ÚJJÁÖNTÖTT HARANG[1]

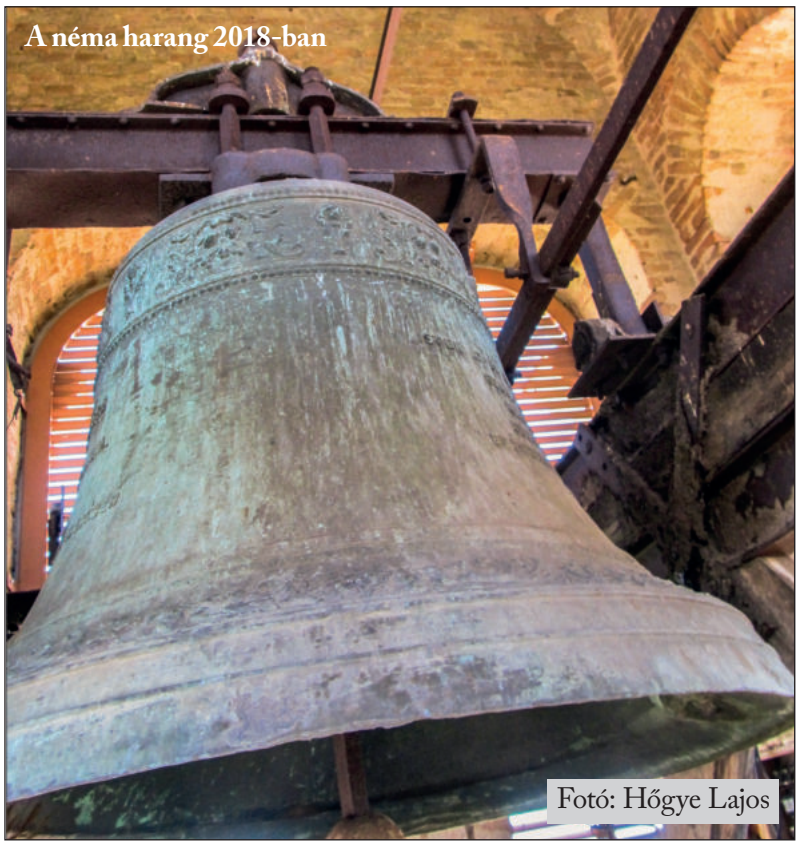
A néma harang 2018-ban

Fotó: Hőgye Lajos

„Hívom az élőket, elsiratom a holtakat, megtöröm a villámokat” – olvasható a felirat több harangon is. A hajdúk fővárosának négy templomtornyában 10 harang „lakik”, amelyek egész életünket elkísérik.

„Küldetésük Isten dicsőségének hirdetése és egyben imádságra is hívják a hívőket. Az egységre, a megértésre és a szeretetre invitálják az embereket” – hangzott el a böszörményi görög katolikus közösség harangszentelő ünnepségén, március 13-án. Az újjáöntés után Kocsis Fülöp érsek-metropolita szentelte meg az impozáns, művészi élményt is nyújtó bronzöntvényt. A felújítást az indokolta, hogy a harang közel 30 évvel ezelőtt megrepedt és többszöri javítás ellenére sem volt használható, elnémult. Gombos Miklós és fia, Ferenc három sablonforma alapján öntötte újra, őrbottyáni műhelyükben.

Az 1892-1898-ig épült kéttornyú, késő romantikus stílusú, Istenszülő Oltalma titulusú templom eredetileg három harangot őrzött, ezek mindegyike 1897-ben Aradon, Hőnig Frigyes műhelyében készült, amelyet Kelemen Bálint és családja ajándékozott a görög katolikus közösségnek.

Felirata:

„A LEGFELSÉGESEBB ISTEN
DICSŐSÉGÉRE KÉSZÍTETTÉK
KELEMEN BÁLINT ÉS NEJE
D. VARGA JULIANNA,
VALAMINT GYERMEKEI:
BÁLINT, TERÉZIA, JÁNOS ÉS MÁRIA
VARGA LÁSZLÓ SZT-SZÉKI TANÁCSOS-ESPERES
LELKÉSZ IDEJÉBEN
1897. ÉVBEN HŐNIG F. ÖNTÖT. ARADON”,

valamint:

„ISTEN AZ ÉN SEGÍTŐM
BENNE BÍZIK SZÍVEM
MEGSEGÍTTETTEK
AZÉRT VIGAD SZÍVEM
ÉNEKEMMEL DÍCSÉREM ŐT!
ZSOLT. XXVIII. 7.

Az 1250 kg súlyú harang 133 cm átmérőjű, fa és idomacél haranglábon állt. A 2021 telén, 2022 tavaszán beolvasztott, majd újraöntött harang formáját némileg megváltoztatva, de díszítését megtartva, 1223 kilogrammot nyomva szolgálja a közösséget.

1. Készült Hőgye Lajos: Harangok Hajdúböszörményben írásának felhasználásával.
Hajdúsági Tükör 11. évf. 2. sz. 2018. június 27.

Bertalan Erzsébet

Több tízmilliárdos fejlesztések valósulnak meg a városban

A 2022-es esztendő új feladatokat és kihívásokat jelent a városnak. A tervekről, a fejlesztésekről és a település pályázati lehetőségeiről Kiss Attila polgármestert kérdeztük.

Kerékpárút a strandig

– Hogyan látja, mennyiben változott a település képe az elmúlt években?

– Igyekszünk odafigyelni valamennyi infrastruktúrára, amely körbevesz bennünket. Így a járdákra, az árkokra, a zöldfelületekre, és nyilván az utakra is. Tavaly jó évünk volt. Az úthálózatunk jelentősen fejlődött. Összességében huszonkettő utcánk vagy utcarészletünk újult meg. Ez jó arány. Nagyon várom már, hogy az idei évben megkezdődjön a kerékpárutak építése is. Egy már biztos, hogy a főtértől, az Iskola és Arad utcákon keresztül, végig a fürdőig kerékpárutat fogunk kialakítani. Ennél a projektnél a közbeszerzési eljárásoknál tartunk. A forrás adott. Ezen túl további útfejlesztésekről tudok beszámolni. Erre a célra soha nem lehet elég pénzt költeni. Az idén a TOP Plusz forrásból több száz millió forinttal újabb jelentős útfelújításokat tudunk megvalósítani. Több épület is megszépült az elmúlt időszakban. Itt egyebek mellett a művelődési központot emelném ki. Közel kilencszázmilliós beruházásról beszélhetünk. Ezzel nemcsak a térség és Kelet-Magyarország legnagyobb, hanem a legkorszerűbb kulturális intézménye alakult ki. Az egész épület szigetelve lett, a színházterem és a Bársony András-terem teljesen megszépült, illetve a közösségi terek is szebbek lettek, megújult a Hajdúsági Galéria is. A másik nagyon fontos terület a Fürdőkert, ahol most is komoly munkát végeznek a szakemberek. A területen egy nagyon szép, tematikus játszótérrel gazdagodtunk. A Boda Katalin-legenda köré szövődött a beruházás. Megépítettük kicsiben a Csonka-tornyot. Lassan befejeződik a látogatóközpont építése is, amelyet híddal kötöttünk össze a már meglévő szállóhellyel. Azt gondolom, szeretni fogják a böszörményiek és a turisták is. A következő eleme a terület fejlesztésének, a sport tematikájú létesítmények kialakítása.

A már átadott futópálya mellett ilyen a görkorcsolya- és a BMX-pálya létrehozása, és a most épülő szabadtéri kézilabdapálya. Ez szintén vonzereje lehet a városnak. A jövőben nemzetközi versenyeket is tudunk rendezni itt. A harmadik eleme a Fürdőkert fejlesztésének a kocsiszín megépítése volt, ahol régi mezőgazdasági eszközöket fogunk bemutatni. Ezen a helyen is lehet programokat szervezni, illetve a régi épületek helyén szintén közösségi tereket hozunk létre. Itt mások mellett kézműves foglalkozásokra lesz lehetőség. Egy főzősarkot is elkülönítettünk, kemencével és bográcsozó hellyel. Azt gondolom, hogy ez mind olyan fejlesztés, amivel a helyszín turisztikai vonzerejét is erősítjük.

– Ezekről a változásokról szokott visszajelzést kapni a városlakóktól vagy az ideérkezőktől?

– Természetesen igen. Huszonnégy év távlatából az ember kellő bölcsességgel kezeli ezeket a visszajelzéseket. Vannak, akiknek semmi sem jó. Ha aranyból építenénk a kerítést, nekik az volna a baj, hogy nem huszonnégy karátosból tennénk ezt, „csak” tizennyolcból. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a jogos kritikát és észrevételeket ne vennénk figyelembe. Mindenkinek a véleményét meghallgatjuk. Manapság rendkívül divatos a közösségi oldalakon történő gyalázkodás. Ezeken jót és rosszat is el lehet mondani. Ez magában nem is lenne baj. Ránk azonban jellemző, hogy a negatív véleményünket, azt szívesebben kimondjuk. Sokszor valótlan dolgok jelennek meg ezeken a portálokon. Ezek néhány ember megnyilvánulásai. Az azonban nem látható, hogy például sokan örülnek egy adott beruházásnak. Mi még nem igazán tanultuk meg, hogyan örüljünk valaminek. Igyekszem kellő eleganciával és higgadtsággal kezelni ezeket. Inkább személyes találkozók alkalmával kapok olyan visszajelzéseket, amelyek megerősítenek. Másrészt, mivel tősgyökeres böszörményi vagyok, látom, mi kell a városnak. Soha nem a presztízsberuházásokat indítjuk el, hanem, amelynek hagyománya van Hajdúböszörményben. A településen mély gyökere van a szellemi-közösségi életnek, kultúrának. Ezért nagyon fontosak például az ilyen célú beruházások. Ezek mindannyiunkért és az idelátogatókért vannak.

Folyamatosan gyarapszik a közösségünk vagyona

– Mennyi most a város vagyona? Milyen tendenciát mutat a kép?

– A város vagyona egyenesen emelkedő tendenciát mutat. 2006-ban választottak polgármesternek. Akkor 16,4 milliárd forint volt a vagyonelem értéke. Ez 2021 decemberében 29,1 milliárdot tett ki. Ez azért elég beszédes. Majdnem megduplázódott Böszörmény vagyona. Nyilván ez csak egy közgazdasági kategória, hiszen ezt például nem lehet eladni, tőzsdére vinni. Azért azt mutatja, hogy tizenöt év alatt, tizenhárom milliárd forinttal gyarapodott Böszörmény. Mi mindig erős település voltunk. Elsősorban a mezőgazdaságnak köszönhetően. Ez most is így van, hiszen a város vagyongyarapodása elsősorban annak köszönhető, hogy mindig voltak és vannak olyan adófizetők, akik a település kasszáját gyarapítják. A mai világban természetesen kell az is, hogy olyan pályázati forrásokat hozzunk el, amik szintén gazdagítják a várost. Ezek nagy részét nem a működésre használjuk fel, hanem az elnyert pénzből fejlesztéseket valósítunk meg. Egy útfejlesztés, egy iskola-felújítás, vagy a most zajló Petőfi utcai rendelőintézet építése kőkemény milliókkal, néhány esetben milliárdokkal is növelhetik a vagyont. Ez mindenképpen fontos,

hiszen ez mutatja Böszörmény erejét, és azt, hogy felfelé ívelő pályán vagyunk. Gazdagodó és erősödő várost mutatnak ezek a számok.

– Milyennek látja a város pályázati tevékenységét, mit indukáltak az elnyert összegek?

– Maradjunk a tényeknél, mert az adatok is nagyon beszédesek! 2010 óta 14,9 milliárd forintnyi pályázati forrást sikerült elnyernünk. Ez nagyon jelentős összeg, ami azt jelenti, hogy évente mintegy másfél milliárdnyi érkezett a városba. Természetesen átlagot mondtam, mert ez esztendőként változó. Persze ezekből nem minden fejlesztésekre érkezett. Benne találhatók például a Start Munkaprogram béreire, és a rendezvényekre elnyert pénzek is. Senki nem mondja, hogy fölöslegesek. Ezek az összegek természetesen nem épülnek be Böszörmény vagyonába. Ez a közel 15 milliárdnyi összeg 20,5 milliárd forintos megvalósulást eredményezett. Ez azt jelenti, hogy Hajdúböszörmény több mint öt és fél milliárd forintot tett hozzá ezen időszak alatt saját forrásból. Évente közel 500 millió forintot jelent. Ezzel egészítettük ki az ideérkező pályázati támogatásokat. Például nyertünk egy évben 1 milliárd forintot valamilyen fejlesztésre. Ehhez még félmilliárdot hozzátettünk adókból és egyéb bevételekből.

– Böszörmény a megye második legnagyobb városa. A fejlesztések száma, minősége menynyire felel meg ennek a pozíciónak?

– Ismerve a környező településeket, mindenféleképpen azt kell mondjam, hogy a város múltjához és rangjához méltó a fejlesztések sora. Ha lélekszámarányosan visszaosztjuk az elnyert összegeket, az is jónak mondható. Ezek mind olyan források, melyek nagy része tovább erősíti a települést. Amikor épületeket teszünk rendbe, energetikailag például, az mind segíti Böszörményt. Hiszen, ha ilyen téren rendbe rakunk egy komplexumot, olcsóbbá teszi hosszú távon a működését. Egyrészt gazdagabb lesz a város a beruházással, másrészt kevesebb lesz az adott hely működtetésére szánt összeg. Egy energetikai felújításnak ezek a legfontosabb elemei. Ez történt a Polgármesteri Hivatalban is. Milliókban mérhető az a megtakarítás. De ugyanígy lesz a művelődési háznál és a Szociális Szolgáltatási Központnál, valamint az intézményeknél is. Ilyen téren nem sok önkormányzati épület energetikai felújítása van még hátra.

„OLYAN HOMLOKZATA LESZ AZ INTÉZMÉNYNEK, AMI ÖNMAGÁBAN IS EGY CSODA"

– Mit tesznek a külső pályázati források elnyeréséért?

– A városházán működik egy pályázatíró osztály, ahol a munkatársak elkészítik a szakmai anyagokat, figyelik a kiírásokat és a beruházások menedzselésével is foglalkoznak. Az osztályt Harangi Sándor vezeti. Magas százalékban kerülnek ki kezük alól a nyertes projektek. Létszámuk 6 fő. Hajdúböszörményi kollégákról van szó, ezért tudják, hogy mi a fontos a településnek. Ide járnak be minden reggel dolgozni, este innen mennek haza. Teljes mértékben képben vannak a város dolgaival kapcsolatban. Ők természetesen javaslatokat tesznek. A pontot az i-re mindig a képviselő-testület teszi fel, ők döntenek a megvalósításról. A pályázatírás külön mesterség. Ehhez nagyon jól felkészült szakembereink vannak.

– Jelenleg milyen projektek megvalósítása tart?

– Mindenképpen kiemelném a Petőfi utcai rendelőintézet multifunkcionális, többszintes épület építését. Ez a város életében egy kiemelkedő beruházás. Nemcsak az összegét tekintve. Ennek az épületnek a bekerülési költsége bruttó 620 millió forint. Olyan modern komplexum lesz, amely új épületként funkcionál majd. Ennek épül, ennek tervezték. Olyan homlokzata lesz az intézménynek, ami önmagában is egy csoda. Remélem, hogy ebben az évben átadjuk. Már említettem a kerékpárút építését is. Ez azért fontos, mert így eljuthatunk a fürdőig. Nagyon sikeres része a városfejlesztésnek a kerékpárút építése, hiszen sokan használják ezt a közlekedési eszközt Böszörményben. Az a feladatunk, hogy a legforgalmasabb részeket vagy intézményeket bevonjuk ebbe a közlekedési körbe. Ezen túl további kerékpárutak fejlesztését is tervezzük. A TOP Plusz programra beadott pályázatok esetében még nem született döntés. A tervek szerint az egyik a piactól, a Jókai utcán indulva, egészen ki a Hadházi utcán át valósulna meg. A Középkerthez és a Keleti Ipari Parkhoz való eljutást szolgálná. A másik, a Hajdúböszörmény és Debrecen közötti kerékpárút, amely érinti Bodaszőlőt. A következő, ami nagyon fontos még a Hajdúböszörmény – Hajdúvid Hajdúdorog közötti útszakasz megépítése. Ennek a hossza 11,5 kilométer. Ez azt jelenti, hogy Debrecentől Hajdúnánásig kerékpárral közlekedhetünk, biztonságos körülmények között. A harmadik projektelem pedig a körutak egy részét érinti. Ezek nagy fejlesztések. A város kerékpárút-hálózata duplájára növekszik majd a belterületi szakaszok kialakításával.

Szintén TOP Plusz forrásból valósul meg a Csillagvár Óvoda Kölcsey utcai telephelyének teljes felújítása. Ez az utolsó óvodáink egyike, amelynek rekonstrukciója még nem történt meg. Például magas tetőt szeretnénk építeni, akadálymentesíteni és szigetelni akarjuk az intézményt. Műszakilag is teljesen megújul az épület. Egy szép, modern óvodát szeretnénk kialakítani a Csillagvárból.

Két állami beruházást is kiemelnék még, melyek szintén a közlekedés biztonságát szolgálják majd. Kettő körforgalmat is kialakítanak majd a szakemberek Böszörmény területén. Az egyik az Újvárosi utca és a 35-ös út kereszteződésében létesül, a másik pedig szintén a 35-ös út és a Baltazár Dezső utca kereszteződésében épül meg.

NEMZETI REHABILITÁCIÓS KÖZPONT

– Nemrég járt Hajdúböszörményben Palkovics László innovációs és technológiai miniszter. Jelentős beruházást jelentett be, mégpedig több tízmilliárdos projektet. Egy Nemzeti Rehabilitációs Központ létesítését Hajdúböszörményben. Most mit lehet tudni erről a programról?

A Nemzeti Rehabilitációs Központ látványterve

– Négy-öt éve vetődött fel ennek a megvalósítása. Egy csodálatos gondolat. Gyermekek és felnőttek számára olyan rehabilitációs, szanatórium jellegű intézményt alakítunk ki, amely elsősorban a beszédben hátrányt szenvedő emberek gyógyítására lesz hivatott. Mind a veleszületett, mind a szerzett problémákat fogják itt kezelni.

Nem gondolná az ember, hogy manapság több tízezren élnek Magyarországon ezzel a bajjal. Ebbe beletartozik a beszédzavar és a majdnem beszédképtelenségig terjedő állapot.

Arról is kevésszer esik szó, hogy ez akár egy agyi infarktus utáni helyzet is lehet. Ma már az orvostudomány és a logopédia tud megoldást erre.

A beteg megérkezik majd ide a böszörményi rehabilitációs központba, és egy-három hetes gyógykezelést kap. Ennek az a lényege, hogy egy intenzív terápián vesz majd részt. Ez többet jelent, mintha heti egy alkalommal elmegy a szakemberhez a beteg.

Ez egy szakma. Én is most kezdem tanulni a lényegét. Felmerülhet a kérdés, hogy miért éppen Hajdúböszörménybe kerülhet?

Egyrészt, mert itt van a Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar. A hallgatók számára gyakorlati képzési hely is lesz. A diákok a való életben tanulhatják meg a hivatást, ez egy tudományos és kutatóbázis is lesz egyben. A Debreceni Egyetemmel, az itt működő karral, a dékán asszonynyal és a kollégákkal, valamint a korábbi vezetéssel komoly munkakapcsolat alakult ki. Ennek a gyümölcse a program, amit miniszter úr és Tiba István képviselő bejelentettek. Nagyon boldog vagyok, hiszen már eddig is sokat dolgoztunk ezen a projekten. Több olyan ember is részt vett a munkában, akit Böszörményben még nem ismernek. Remélem, sokan megismerik őket, mert akkor ez azt jelenti, hogy rövidesen működni fog a centrum.

Az idén a tervezési munkálatok elindulnak. Még mielőtt a szokásos fanyalgók elkezdik mondani, hogy tervezgetnek így vagy amúgy, mikor lesz ebből valami, stb. Igen. Ez egy több tíz milliárdos beruházás! Gondolom, senki nem képzeli azt, hogy kimegyünk két kapával és három ásóval és elkezdjük a szerencsétlenkedést. Csak a komplexum tervezése lesz több száz millió forint. Ez a centrum teljesen egyedi és megismételhetetlen lesz. Tudomásunk szerint Európában sincs ehhez hasonló modell. Itt mindent a nulláról kell véghezvinni. Minden azzal kezdődik, hogy ki legyen a tervezője a fejlesztésnek. Ezt is pályázat útján kell kijelölni. A centrum építése egy nagy állami beruházás lesz. Miután a hónapokig tartó folyamat lezajlik, akkor méri fel a tervező a terepet. Ez a fürdő és a régi Csónakázó tó környéke. A tó az megmarad. Ez szerves része a fejlesztésnek. Megvan mindennek a helye a látványtervben. Ez még elképzelés, majd a kiválasztott tervező véglegesíti azt. Valami ilyesmit szeretnénk megvalósítani, ezt már tudjuk.

A fejlesztésnek köszönhetően több száz munkahely jön létre Hajdúböszörményben. Alapból huszonnégy órás ellátást kell biztosítanunk többféle területen. Hiszen a betegek, kúrára érkezők itt is fognak lakni. Száz beteget fogadó centrumról beszélhetünk. Ha az idén a tervező kiválasztása megtörténik, akkor terveink szerint jövőre elkezdődnek a munkák.

Bertalan Erzsébet

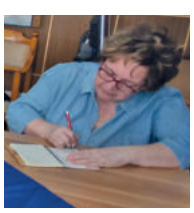

Cikkünk szerzője tanító, publicista - újságíró. Több mint két évtizede jelennek meg írása megyei és helyi újságokban. Évtizedeken át szerkesztő-riporterként dolgozott a böszörményi városi televíziónál, jelenleg a Szabadhajdú hetilap újságíró munkatársa. Portrék, riportok kiváló művelője, ismeretterjesztő filmek értő készítője, a Hajdúság értékeinek avatott, bemutató tollforgatója.

Gencsi Zoltán

Szürkék Taposta Országutak

Fotó: archív

A magyar szürkék útja

A magyar szürke szarvasmarhával való kereskedésünk eddig fellelt első írásos emléke a 14. század közepén, Nürnberg városában keletkezett. A magyar Alföld legelőin vágósúlyúvá hízlalt jószágok lábon indultak el, akár ezer kilométeres utat is megtéve az európai vágóhidakig.

A hajtó utak hálója az egész Kárpát-medencét beszőtte, beszövi. A magyar állattenyésztés jó hírét számos országba elvitték, évente a magyarok 100-200 ezer jószágot hajtottak jóészt osztrák, morva, német és itáliai piacokra. A legjelentősebb a hajtóutak közül az északi, Bécs érintésével a folyók menti dús legelőkre támaszkodva érték el a dél-német városokat (Augsburg, Nürnberg). Míg a déli hajtóút a legelőkön, és nem ritkán a tengeren át Velencéig, Mantováig vezetett. Évszázadokon keresztül hazánk volt Európa húséléskamrája.

Népdalaink színes szőttesében is találunk jó néhányat, amelyek ezekre az időkre emlékeztetnek.

„Szélről legeljetek,
Fának ne menjetek,
Mert ha fának nekimentek,
Fejeteket beveritek.
Szili kút, szanyi kút,
Szentandrási, sobri kút.”

A rábaközi nóta nemcsak fülbemászó dallamával, hanem tömör és a virágnyelv képszerű üzenetével is lenyűgöz bennünket. Azokban az időkben az erdők közé futó baromhajtó utakon, az állatok gyakorta voltak kitéve medve, farkas, hiúz, aranysakál, betyárok, útonállók és rideglegények támadásának. Ám nemcsak az erdőkben rejtőző veszélyek miatt kellett kerülni azokat („szélről legeljetek, fának ne menjetek”). Az erdőgazdák sem nézték jó szemmel a jószágok rágása, taposása nyomán, egyre szélesedő erdei utakat. Ha figyelmeztetéseiknek nem volt foganatja, előkerültek a helyes útra való visszaterelésnek félreérthetetlen eszközei („mert ha fának nekimentek, fejeteket beveritek”).

A hónapokig tartó hosszú utat úgy tették meg, hogy a jószágok kondíciójukból minél kevesebbet veszítsenek. Ezt szolgálta a kövér legelőkön kívül az itatóhelyek láncolata is („szili kút, szanyi kút, szent andrási sobri kút”). A vágóállatokat nemcsak hajcsárok, hajdúk kísérték, hanem kereskedők, diákok és művészek is. A hajtóutak mentén termékek, népszokások, hagyományok, kultúrák találkoztak, cserélődtek. Ezért a németek és az osztrákok mind a mai napig Európa egyik legjelentősebb kereskedelmi és kulturális útvonalaként tartják számon. A pesti közvágóhíd 1873.évi megépülésével a hajtóutak nemzetközi jelentősége háttérbe szorult, mivel attól kezdve a kiváló minőségű marhahús vasúton érkezett a bécsi húskereskedőkhöz.

A „Magyar szürke hajtóút” (régi térképeken és írásokban: Viae Boariae, Fleischhauer Strasse, Ochsenweg, Oxenweg, Mészárosok útja, Magyarok útja, stb.) a jellegzetesen magyar, legeltetéses nagyállattartó kultúra nemzetközileg számontartott és közismert eleme. Az egész Kárpát-medencét beszövi,

a határokon átnyúlva, Ausztrián át eléri Németországot, illetve Olaszországot. A magyarság kárpát-medencei és európai jelenlétének kiemelkedő kultúrtörténeti emléke.

Bár a 20. század közepén majdnem kihalt a magyar szürke szarvasmarha fajta, napjainkra azonban ismét örvendetesen gyarapszik az állomány, ezzel együtt újra megelevenednek a tradíciók és új tartalommal telik meg a magyar szürkemarha napjainkig kiteljesedő legendája is.

Méltón régi nagy híréhez

Ma Magyarország szinte minden szegletében újra találunk szürke marha tenyészetet, egyre többször halljuk az egykori nagy állathajtó utak feltámasztásának szándékát. Sokan megmosolyogják ezt az ügyet és „marhaságnak" tarják, mert az aszfaltozott utakon masírozó jószágok képe jelenik meg előttük. Holott ezek az utak a magyarság kárpát-medencei megjelenésének és megmaradásának szimbólumai. Jelentőségükhöz méltó megbecsülésért kiáltanak. Miért is?

Hitelesek, mert történelmi gyökerük évszázadokat sző át, azaz nem kell kitalálni. Felhívják a figyelmet a legeltető állattartás és a régi magyar háziállatok jelentőségére. Behálózzák az egész országot, közvetlenül vagy közvetve minden település kapcsolódhat hozzá. Átnyúlva az országhatárokon az anyaországot összekapcsolják az elvett, elvesztett területekkel. Országokat átszelve, összekötnek nemzeteket. Összefűzik a legtávolabbi helyszínek napi programjait, rendezvényeit, kiállításait, helyi termékeit, gasztronómiai-, kézműves- és kulturális hagyományait, az alföldi csárdákat és a hajdú emlékhelyeket…

Feltételezi az együttműködést a legkülönfélébb helyszínek és szakemberek között.

Más tematikus utakat is egybekapcsolnak: borút, pálinkaút, sajtút, tormaút, sóút, postaút, zarándok utak, stb.

Más országok, más nemzetek a hajtó utakra már sikeres idegenforgalmi programokat szerveznek, miközben jószáguk sincs, „csak" a mi múltunkat újra felfedező történelmük és remek helyi közösségeik, akik képesek együttműködni a vendégéjszakák számának növelése érdekében.

2008-ban Hortobágyon három német, öt osztrák és négy magyar helyszín (Leader csoport) megállapodott, hogy együttműködik „Európa jelentős kulturális és kereskedelmi útvonala, a marha hajtó út megismertetése" érdekében.

Kultúrtörténeti emlékek

Ennek az együttműködésnek köszönhető a „Magyar szürkék útja - Oxenweg" nemzetközi konferenciák sora: 2008-ben Friedberg (Németország) és Hortobágy, 2009-ben St. Agatha (Ausztria) és Csorvás, 2010-ben Gyergyószentmiklós (Gheorgheni, Erdély, Románia), 2013-ban Hajdúböszörmény, 2014-ben Balmazújváros, 2015-ben pedig Hajdúnánás adott otthont a rendezvénynek. Az elmúlt évtizedben a magyar szürke szarvasmarha megmentésének helyszínén, Hortobágyon kialakult a jószágot népszerűsítő rendezvények (kihajtási- és behajtási ünnep, gulyásverseny, bikavásár) köre. Állandó kiállítás született a magyar szürke múltjáról és jelenéről. Böszörményben Radisics Milánnak a magyar szürkéről készült fotói várják az érdeklődőket, a Széchenyi Szakképzőben. Kézművesek egyedi termékeket alkottak a hajtóutak üzenetével. Készült vándorkiállítás, könyv és film a magyar szürke történetéről, valamint bikaszobor az egykori állatvásár szélén. Nánáson bemutatták Kunkovács László „Pásztoremberek" című könyvét, a Kenderes kertben magyar szürke szobrot avattak. Elkészült Buczkó József könyve a magyar szürke tenyésztés nánási történetéről. Balmazújvároson Pozsonyi József megírta könyvét a helyi pásztordinasztiákról. Megújult a Mihalkó-féle kalaposház. Cséke Zsolt megfilmesítette Németi János és Kordás József Hortobágyi Örökös Pásztorok életútját. Turisztikai program készült a daruvonulástól a kalapos műhelyig invitáló helyszínekkel. Oxenweg konferenciaterem várja a látogatókat és gémeskút jelzi az állatvásárok helyét. A „Magyar szürke hajtóút" kulturális örökség kategóriában bekerült a Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba.

Bajorországban mindeközben gyalogos- és kerékpárutak nyíltak a hajtóutakon. Különféle kiadványok segítik az érdeklődőket a látnivalók felkeresésében. Kiállítás nyílt, film, könyv és honlap készült az európai marhahajtó útról. A magyar szürke hajtóutak az egész Kárpát-medencét behálózzák, s azon belül legerősebb kultúrtörténeti emlékei Hajdú-Bihar megyéhez kötődnek. Hajdú-Bihar megye a „Magyar szürkék útja - Oxenweg" program hazai és nemzetközi jó példája és elismert referencia helyszíne.

Szekérkiállítás, látványtár, tanösvény

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretei között a „Magyar Szürkék Útja – kulturális tematikus

útvonal Hajdú-Bihar megyében” című projekt 975 millió forint vissza nem térítendő támogatásban részesült a konzorciumi tagok (Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat, Balmazújváros, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Nádudvar, Nagyhegyes) által javasolt tartalmi elemek megvalósítására. Hajdúböszörményben felépült a Magyar Szürke Emlékház a pásztorélet, a kézművesség bemutatására, egy szekérkiállítással. Hajdúnánáson elkészült a kendereskerti Portéka háza helyi termékek népszerűsítésére. A tájgazdálkodás átalakulását bemutató tanösvény vezeti a látogatókat a Fürdő utcától a Kenderes kertig. Makett mutatja meg Nánás régi településszerkezetét. Balmazújvárosban a Semsey-kastély pincéjében látványtárat alakítottak ki. A Veres Péter emlékparkban fejlesztették a rendezvényhelyszínt. Újonnan emelt tornácos parasztház ad otthont az újvárosi kézműveseknek. Nádudvaron a régi polgármesteri hivatal épületében kézműves – a helyi közigazgatás múltját – és a hajtóutak térképi történetiségét bemutató kiállítás kapott helyet. Hajdúszoboszlón bővült a múzeum épülete a Fejedelmi Kincsestárral, ahol a Bocskai-korona és a Bocskai-jogar másolata várja az érdeklődőket. Nagyhegyesen, az elepi majorban bemutató- és fogadóteret alakítottak ki a pásztorélet és a hajtóutak bemutatására. A játszótérről induló tanösvény kilátóhoz vezet, ahonnan a magyar szürke gulyában és a daruvonulásban is lehet gyönyörködni. Ezek a fejlesztések segítik a térség turisztikai együttműködését, a megye piaci pozíciójának belföldi és külföldi további megerősítését. Ezúton köszönjük meg a helyi közösségek segítségét, amelyek a haza jelentősebb és a legeldugottabb helyeiről is fotókkal, térképekkel, könyvekkel, történetekkel, szerepvállalással, kutatással, előadási felkérésekkel és nem utolsósorban javaslatokkal (szelíd „terelgetéssel”) segítették munkálkodásunkat.

Továbbra is várjuk hazai és nemzetközi partnerek jelentkezését Európa egyik jelentős kulturális és kereskedelmi útvonala, a marha hajtóút megismertetését szolgáló együttműködésbe, mert jószág nélkül csak a Göncölszekér halad…

Gencsi Zoltán

Szerzőnk Hortobágyért-díjas erdőmérnök, a Soproni- és a Debreceni Egyetem címzetes egyetemi docense. Számos hortobágyi és pusztai rendezvény, könyv, film, kiállítás, kiadvány ötletgazdája, írója vagy szervezője.
Eddig megjelent könyvei: Megmaradásunk jelképe a magyar szürke, Dely Mátyás a legendás hírű pusztai állatorvos, Csárdakönyv, Debreceni erdőskönyv.

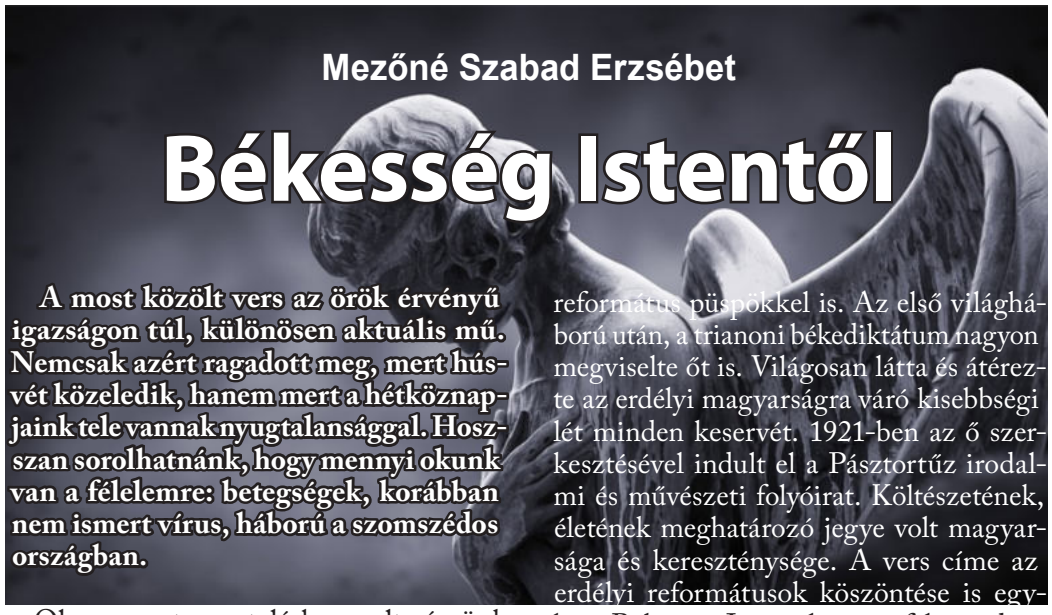

Mezőné Szabad Erzsébet

Békesség Istentől

A most közölt vers az örök érvényű igazságon túl, különösen aktuális mű. Nemcsak azért ragadott meg, mert húsvét közeledik, hanem mert a hétköznapjaink tele vannak nyugtalansággal. Hosszan sorolhatnánk, hogy mennyi okunk van a félelemre: betegségek, korábban nem ismert vírus, háború a szomszédos országban.

Olyan megtapasztalásban volt részünk az utóbbi években, amiben korábban nem. Mégis, a költemény nyugodt természeti képei arra emlékeztetnek, hogy a békességünk lehet, s kell legyen Istentől. Ez vigasztaljon és adjon erőt, ezt adjuk tovább: békesség Istentől.

Reményik, a két világháború közötti erdélyi irodalom jelentős alakja 1890 és 1941 között élt, tanulmányait evangélikus és református iskolában végezte. Barátságot ápolt többek között Makkai Sándor református püspökkel is. Az első világháború után, a trianoni békediktátum nagyon megviselte őt is. Világosan látta és átérezte az erdélyi magyarságra váró kisebbségi lét minden keservét. 1921-ben az ő szerkesztésével indult el a Pásztortűz irodalmi és művészeti folyóirat. Költészetének, életének meghatározó jegye volt magyarsága és kereszténysége. A vers címe az erdélyi reformátusok köszöntése is egyben: Békesség Istentől, ami a feltámadott Krisztus tanítványokhoz intézett szavait idézi meg. A költemény képeit egy nagy természeti ellentét köré csoportosíthatjuk. A felszínen hullámzó tenger és a nyugalmas tengerfenék képe szépen párhuzamba állítható az emberi élettel, mindennapi küzdelmeinkkel. Érzékletesen mutatják ezt a versszakok elején többször visszatérő ismétlések: „nincs nyugalom”. A felszínen, a hétköznapjaink sodrásában tele vagyunk feszültséggel, nyugtalansággal. Emberi kapcsolataink kölcsönhatásában gyakran ezt a nyugtalanságot továbbadjuk másoknak, ahogy ezt a mű is sugallja. Rávilágít arra is a költő, mi a különbség nyugalom és békesség között. A nyugalom leginkább emberi akarásunk következménye, amit próbálunk magunkra erőltetni a nehézségek közepette, s ez sikerülhet is ideig, óráig. De a békesség több mint nyugalom. Olyan erő ez, amelyet csak Istentől, az Ő közelségében, az ő tenyerében elrejtve találunk meg végleg. Békességet a megtapasztalás ad, hogy bármilyen viharok vannak körülöttünk, bármi történik velünk, akkor is a Teremtő és Megváltó Isten oltalma alatt állunk. De a költemény tanít és figyelmeztet bennünket, hívő keresztényeket: nem elég nyugalmat sugározni embertársainknak, hanem ezt az Istentől nyert békességünket kell megmutatni és megvallani nekik.

Reményik Sándor:
Békesség Istentől

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, - a szív,
Amíg ver, mindörökre nyugtalan.
De mindörökké nyughatatlanul,
Istentől mégis Békessége van.
Nyugalma nincs, de Békessége van.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, - vihar,
Örök hullámzás a víz felszíne.
De lent a mélyben háborítlanul
Pihen a tenger s az ember szíve,
Hadd hullámozzék a víz felszíne.
Békesség Istentől.

Nincs nyugalom, nincs nyugalom, - s ez a
Nyugtalanság, mint a járvány, ragad.
Te sugarazd szét békességedet
És szóval, kézfogással másnak add.
Az Isten Békessége is ragad.
Békesség Istentől.

Reggel mondd, délben mondd és este mondd
A Feltámadott első, szép szavát.
És ragyogóbbá lesz a reggeled
És csillaghímesebb az éjszakád.
És békességesebb az éjszakád.
Békesség Istentől.

Békesség Istentől: mi így köszönjünk,
Hogy köszöntésünkben lélek legyen -
Vihartépett fák - ágainkon mégis
Vadgalamb búg és Békesség terem.
Békesség: köszöntésünk ez legyen.
Békesség Istentől.

Mezőné Szabad Erzsébet

A szerző a Bocskai István Gimnáziumban érettségizett 1979-ben. Magyar-orosz szakon végzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, s 1984 óta a Bocskai István Gimnázium tanára. A Hajdúböszörmény Kálvin téri Egyházközség gyülekezeti újságjába hitmélyítő céllal ír rövid versértelmezéseket a magyar irodalom vallásos témájú verseiről. Összeállítója a gyülekezetben tartott zenés irodalmi esteknek.

Tatár Antal

Múló hagyományok mentén. A kihajtás

Egykor, Szent György napjának környékén kolompszótól voltak hangosak a város utcái, a juhtartással és pásztorkodással foglalkozó gazdák lábon hajtották ki állataikat a nyári szállásokra, legelőkre.

Fotó: Molnár Antal

Napjainkban ez a hagyomány kiveszőfélben van, a város területén már csak kis egyedszámban tartanak állatokat, csupán két gazda maradt Böszörményben, aki még benne él ebben a hagyományban, egyikük Móricz Imre. A pásztorkodással is foglalkozó egyéni gazdálkodó, Móricz Imre Nagypród külterületen lévő tanyájára hajtja ki juhait, hogy az ottani legelőn tartsa egészen késő őszig, a behajtásig. A hajdúvárosokban, a letelepítés utáni első korszakban a „hajdútelek" házhelyet, kertet, szántóföldet foglalt magába, amihez hozzátartozott a legeltetési, kaszálási, erdőhasználati jog és a vizek hasznosításának lehetősége is. Ezzel a tulajdon- és használati joggal a lakosok az „első foglalás" címén éltek. A hajdúböszörményiek az 1609-ben kelt letelepítési oklevelükben meghatározott birtokaikhoz a 18. század közepén, az akkor már puszta Pród mellé megszerezték Vid egy részét, Zelemér és Szentgyörgy pusztákat. Pród falut II. Mátyás királlyal kötött egyezmény alapján Báthory Gábor fejedelem adta a hajdúknak. Mindez megalapozta az itt letelepült hajdúk nagyarányú állattartásának lehetőségét. A határban lévő legelők használatában 1701 előtt semmi korlátozás nem volt, mindenki annyi állatot tarthatott a legelőkön, amennyit anyagi lehetőségei engedtek. A tagosítás előtt kisebb létszámú jószágot, főképpen juhokat, a város környékén legeltették és fejésre behajtották azokat a városszéli házak udvarába, majd újra kihajtották és legeltették sötétedésig. A juhok trágyáját, amikor megszáradt, összekaparták, behordták a karámba és télen a kemencét fűtötték vele. A tagosítás után a legelők messzire kerültek a várostól. A jószágtartás módját meghatározta az időjárás és a legelők állapota is.

A HATÁRHASZNÁLAT ÉS A JÓSZÁGTARTÁS MÚLTJA

A nomadizáló pásztor a jószággal mindig arra vándorolt, amerre állatai számára az élelmet biztosíthatta és az időjárás viszontagságai ellen védelmet talált. Ennek megfelelően ősszel a nyomásról, ugarról az erdőkbe hajtották a nyájakat és addig maradtak ott, ameddig legelőt találtak. Hajdúböszörmény gazdálkodásának alapját elsődlegesen a sokoldalú szilaj, félszilaj, majd a kezes állattartás, másodlagosan pedig a mindennapi élet szükségleteinek kielégítésére szorítkozó extenzív földművelés határozta meg. Árutermelés jobbára az állattenyésztés terén alakult ki. A Hajdúság területére jellemző kétbeltelkes, ólaskertes települési forma kedvezett a félrideg, valamint a ház körüli istállózó tartásmódnak. A kertségek már a 18. század elején megvoltak, de a jószág a kertekből kiszorulva a legelőre és a szállásokra került, ahol a legeltetés történt. A hajdúvárosokban a pásztorkodás újabb formája már a 17. század végén kezdett kialakulni, amikor a gazdák nyájaik őrzésére, a külső legelőkre közös pásztort fogadtak. Ahogyan nőtt a jószágok száma, egyre nagyobb területeket foglaltak el. Emiatt vált szükségessé a pásztorkodás rendjének szabályozása. A külső és belső legelők elhatárolása a 18. század második felében történt. Az 1780-as években a földek osztályozása eredményeként, minden adófizető és telekkel rendelkező gazda kapott legelőt is. Nevük az 1850-es években bekerült a telekkönyvbe, a legelők használatára ennek alapján kaptak jogot, mint a közbirtokosság tagjai. A gazdálkodás súlypontja fokozatosan a földművelésre tolódott, a korábbi rideg pásztorkodás félrideg tartássá alakult. A tagosítás előtt 10-15 juh- és 3 disznónyáj volt a legelőn. Egy juhnyáj 1500-2000 egyedből állt. Egyik esztendőben 60 ezer juh úszta meg az „úsztatót", ami a Békás csárda mellett helyezkedett el. A csárda és az úsztató is a város tulajdonában volt, így a birkánkénti egy krajcár úsztatási díj Böszörmény bevételét gyarapította. A tagosítást 1886-ban kezdték el. Erre az „urak" beszélték rá a gazdákat. „Többet ér el a gazda, ha egy tagban van a földje" – mondták. A tagosítást az indokolta, hogy a gazdák a legelőrészüket a maguk elgondolása szerint kívánták hasznosítani, az elaprózódott szántóföldek egyesítésével racionálisabb gazdálkodást kialakítani. Többen azért ellenezték a tagosítást, mert megszokták, hogy a határ egyik részén volt a szántójuk, másik részén az ugar, amit a régi rend szerint legeltethettek. A lakosok nehezen mentek bele a tagosításba, de kétharmad részük voksolt mellette. Először a jobb földeket osztották ki, az egyes gazdák egy darabban kapták meg földjeiket. A szántóföldek tagosítása 10 év alatt zajlott le, ezután következett a legelők felosztása, ami a gazdák tulajdonában lévő jószágok száma szerint történt. (A tagosítás előtt senki nem tudta, hogy a közösben hol volt a legelője). Akinek több állata volt, nagyobb legelőt kapott, akinek jószága nem volt, semmit se kapott. A földek tele voltak ürgével, az új tulajdonosok azokat kiirtani nem tudták, több esetben a földet meghagyták kaszálónak. Az ürgefogáshoz legkorábban a böszörményi gazdák kezdtek hozzá, ezért csúfolták őket később „ürgéseknek". A legelőt két részben adták ki, a gazdák kaptak szikest és jó legelőt egyaránt. A tanyák nagyobb számban történő építésére a tagosítást követően kerülhetett sor, miután a közlegelők is felosztásra kerültek. A 20. század elején a juhokat Pródon és Bagotán tartották. A hajdúböszörményi határban, a Réten végig ástak egy kanálist, amivel levezetni próbálták a vizet, de tavaszonként ezután is nedves volt a föld. Az 1920-as években vásárolták meg a gazdák a balmazújvárosi Semsey uraságtól a Kisszeg nevű legelőt, és akkor Bagotáról oda kerültek a juhok. Az első világháború alatt a nagy juhtartó gazdák jelentős része tönkrement, az állatállomány egyharmadára csökkent. A kisbirtokos juhtartó gazdák a saját legelőjükön készítettek maguknak hodályt, kunyhót, és hozzákezdtek a juhászat mellett sertést, pulykát is tartani. Az állatállományt súlyos károk érték a második világháború alatt, amikor a juhok száma 90 %-kal esett vissza. Az 1950-es évek elejének kuláklistázásai miatt a gazdákat megfosztották földterületeiktől, gazdálkodásukat ellehetetlenítették, vagy erőszakkal kényszerítették a termelőszövetkezetekbe lépésre. Így a legeltetéses állattartás is jellemzően nagyüzemi módon történt. A legkitartóbb gazdák kis földterületeken voltak kénytelenek gazdálkodni. Jelentősebb válto-

zás a rendszerváltást követően a kárpótlások, földárverések után következett be.

„TUDÓS" PÁSZTOROK

A természettel való állandó kapcsolat, az elszigeteltség és magukra utaltság, valamint a jószággal való együttlét, a pásztorokban a körülöttük lévő világról és a gondozásukra bízott állatokról olyan ismereteket fejlesztett ki, amelyekkel a világban tájékozódni, a természet törvényei között eligazodni, a betegségek, rontó és ártó hatalmak ellen védekezni tudtak. Ezeket az ismereteket apáról fiúra hagyományozták és saját tapasztalataikkal gyarapították. Az időjárás változásai közvetlenül érintették a pásztorokat, kedvező vagy kedvezőtlen alakulása a legelők állapotát, a jószág fejlődését is befolyásolta. Ezért előre igyekeztek megtudni, hogy a következő napokban, hetekben vagy évszakokban milyen idő várható. Luca napján mindig az eget kémlelték, és ezen a napon az észlelt jelekből a következő év időjárására következtethettek. A jószágok viselkedése is a változások közvetlenebb jeleit mutatták. Ismerték a csillagok állását – a csillagokat a maguk elnevezésével emlegették. Úgy tartották, hogy minden embernek megvan a maga csillaga, és az emberi élet a csillag múlásával szűnik meg. A csillagokra nem volt szabad ujjal rámutatni, mivel hitték, hogy akinek a csillagára rámutatnak, az meghal, csillagja lehull. Különösen az idősebb pásztorok értettek ember és állat gyógyításához. Emberhez alig, de jószághoz is csak ritkán hívtak orvost a pusztára. Ha valamilyen bajjal nem boldogultak, tudósabb pásztorhoz fordultak, aki mindenkor kész volt a bajban segíteni. A gyógyításban hírnevet szerzett pásztorok, parasztok mellett voltak, akik a hiedelem szerint a jószág megrontásához is értettek, vagy hasznának elvételével foglalkoztak. Ezeket rontóknak, bűbájosoknak, boszorkányosoknak mondták. A rontás lehetett szándékos vagy szándék nélküli. A szándékos rontásnak két indítéka volt, a boszszú vagy a haszonszerzés.

GYEPEK, ERDŐFOLTOK FASOROK

Hajdúnánás és Balmazújváros között a Keleti-főcsatorna, mintegy elválasztóvonal a Hajdúság és a Hortobágy között. A vidékre mozaikosság jellemző, a változatos talajadottságok miatt. A Pródi-gyepek legértékesebb élőhelyei a nedves időszakokban sekély vizű szikes tavak, érmedrek és a kisebb-nagyobb kiterjedésű hajdani legelők, amelyeket manapság leginkább kaszálóként hasznosítanak. Ezek szinte kivétel nélkül Natura 2000 területek, mint a Hortobágy és a különleges természet megőrzési terület északi pusztái. A terület két legnagyobb kiterjedésű tava, a Hosszú- és a Kerek-kaján-szik, amelyek országosan védett ex-lege területek, számos nádi és vízi fészkelőmadár élőhelyei. A Kerek-kaján-szik nádasainak gémtelepében a szürke és vörösgémek mellett, a kis- és nagykócsag, valamint a bakcsó is megtalálható. A nádasok szélében pedig a fokozottan védett cigányréce is évről évre költ, miként a barna rétihéja, amely a nádas sűrűjébe építi fészkét. A gyepek erdőfoltjaiban, vagy az azt szegélyező fasorokban, erdősávokban, az utóbbi években kihelyezett mesterséges fészkelőládák és odúk a kékvércse és a szalakóta állományának megerősödését eredményezte. A fészkelő madárritkaságok között említésre méltó a rétisas és a fekete gólya. A Virágoskúti halastavak kedvező helyszínt biztosítanak az átvonuló és itt megpihenő darvak számára. Különösen látványos ősszel, naplementekor az éjszakázó helyükre történő behúzásuk. A „rét" ahogy ezt a vidéket a helyiek hívják, évszakról évszakra különböző arcát mutatja az idelátogatóknak, menedéket és élőhelyet jelentve a pusztai élet sokszínű növény- és állatvilágának. Ideális helyszínt biztosít a legeltetéses állattartásra.

LAZUL A PÓRÁZ, SZUSZOG A JUH

Móricz Imre nagy időket megélt család sarja. Nagyapja az első világháborúban harcolt, az olasz fronton megsebesült, az egyik lábát

amputálni kellett. Hazatérve a háborúból, egy lábbal is gazdálkodott és családot alapított, gyermekei születtek, 94 évet élt. Apja 1921-ben született, 1943-ban vonult be katonának, a frontra nem került ki, mégis szovjet fogságba esett 1945 májusában. A Krím félszigetre került munkatáborba, ahonnan 1948-ban szabadult. A hazaérkezést követően a Pródi-gyepeken lévő, a családról elnevezett Móricz-szik környékén gazdálkodott, tartott juhokat. Az 1950-es évek kommunista diktatúrája gazdálkodásában ellehetetlenítette, így kénytelen volt feladni földműves és pásztorkodó életmódját, a tsz-be nem lépett be, így az iparban helyezkedett el, 86 évet élt. Móricz Imre 1972-ben született, az általános iskola elvégzését követően mezőgazdasági gépszerelőnek tanult. A rendszerváltásig a II. Kongresszus Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben dolgozott. A kárpótlás során sikerült a régi családi földeket visszaszerezni, és a gazdálkodást újraindítani. Családi gazdálkodóként, „magatarti" juhászként éli mindennapjait. A jószágokat a Polgári utcán lévő házánál lévő hodályban telelteti. Tavasszal, Szent György nap után lábon hajtja ki juhait a Pródi-gyepeken lévő tanyájára. Böszörményből csupán Móricz Imre és Szekeres Sándor hajt lábon jószágokat a Pródigyepekre. A szintén böszörményi illetőségű Bakó Sándor és Bakó Imre, az Attila szőlőskerttől északra fekvő tanyájáról hajt lábon juhokat a Hortobágy pusztára. A kihajtás nagy erőpróba a pásztor és a jószágok számára egyaránt. Nem csupán a több mint húsz kilométeres táv gyalogos megtétele okoz nehézséget, annál inkább az objektív tényezők leküzdése. A nyáj a Polgári utcáról indul három kísérővel és terelőkutyákkal, a kutyákat pórázon kell tartani mindaddig, amig közúton haladnak. Az autók vezetői türelmesek, a járókelők megbámulják a nem mindennapi látványt. A Polgári utca végén jobbra fordulva, a 35-ös főút mellett lévő nyáriúton legeltetve, egészen a Csillag téesz központig haladnak, ahol fokozott figyelemmel a főútra terelődik a nyáj, hogy néhány száz méteren haladva, az első dűlőn lefordulva elhagyja a legveszélyesebb szakaszt. Ekkor fellélegezhet ember és állat egyaránt, gépjárműveszély már nem fenyeget. Az M35-os autópálya felett ívelő hídon áthaladva ,rövid pihenő következik, a terelőkutyák pórázai lazulnak, a juhok békésen szuszognak. Az út során folyamatosan ügyelni kell, hogy a nyáj mindvégig a dűlőn haladjon, ne tegyen kárt a sarjadó vetésben. A terelés hosszan, a kispródi úton halad nyugat felé, egészen a Keleti-főcsatorna hídjáig. Az utat keresztező dűlőknél pihenőket kellene tartani, hogy a hodályban történt teleltetés után a birkáknak ne legyen izomlázuk, de a friss zöld fű illatát érző nyájat, nehéz lassítani. A Keleti-főcsatorna hídján áthaladva, jobbra fordulva, egy fasor mentén a gáton haladnak a jószágok, hogy mintegy két kilométer után, már a Pródi-gyepekhez tartozó Móricz-szik mellett lévő tanya felé forduljanak. A tanyához és hodályhoz érkezve a juhok pihenője, abrakoltatása, itatása, majd esti legeltetése következik. Móricz Imre elmondása szerint minden jószágát az ábrázatáról, vagy a testén lévő különböző jelekről felismeri. A pásztorélet mindennapos elfoglaltságot jelent, a napi kétszeri legeltetés során az időjárás viszontagságainak kitéve kell helytállni, ugyanakkor lehetőség nyílik a természet szépségeinek megcsodálására. A nyári legeltetési szezon egészen késő őszig tart, amikorra elfogy a legelő, és a tarlók is beszántásra kerülnek.

Ősszel, miután az átvonulóban lévő, itt megpihenő darvak dél felé vándorolnak, a pásztorok is behajtanak telelő helyeikre, hogy a napokat számlálva várják az újabb kihajtást. A legeltetéses állattartás kiveszőfélben van, egyre kevesebben vállalják a pásztorkodó életformát. Ezek az emberek a természettel harmonikus kapcsolatban élnek a hagyományban.

Tatár Antal

Szerzőnk 56 éves, szociálpedagógus, történelem szakos bölcsész és tanár, szakvizsgázott pedagógus, a Széchenyi-iskola oktatója, kollégiumvezetője. Környezetvédő, gyalogos-, kerékpáros és vízitúra-vezető. A Zöld Kör a Föld Barátai Magyarország tagja közhasznú civil szervezet alelnöke.

Nagy Zsolt

„Vérzettek és elhulltak Ők…”

A NAGY HÁBORÚ ÉS ANNAK EMLÉKEZETE

Sok érdekes titkot őriz a hajdúkerületi székház épülete, ami a maga „puritán” valóságában meghatározza a hajdúböszörményi főtér hangulatát. Ezek a rejtélyek azok számára válnak tényszerű megismeréssé, akik felül tudnak kerekedni a materiális létük esztétikai nívóján és belépnek az „omladozó falak” mögé.

A külcsín esetünkben nem egyenlő a belbeccsel. Erre a nézetre erősít rá a Hajdúsági Múzeum új állandó kiállításának két terme is, amely a dualizmustól egészen az 1930-as évek végéig lényegre törően mutatja be azt a korszakot, amelynek az eseményei megágyaztak a mára megkövesedett, de repedezni látszó modern világrendnek. Ennek a kornak a magyar történelme nem lenne teljes, ha nem esne szó az alföldi, és benne a hajdúsági baka helytállásáról, a vidék megújulásának keresztmetszetét jelenítő hajdúböszörményi fejlődésről, és a Trianont követő újjáépítésről. A múzeumi gyűjteményi anyagokra épülő kiállítás a korabeli böszörményi lakosok szemüvegén keresztül engedi láttatni az I. világháború ismert történetét és annak lokális következményeit. A szűk termek, amelyek a Hajdúkerület tisztjeinek szobáiként töltötték be egykori funkcióikat, most megújult formában tisztelegnek a kerületi önállóságot kivívott hajdú ősök Nagy Háborút megjárt örökösei előtt. A tárlatba belépő látogató megismerheti a 20. századot megélt Hajdúböszörményt és annak polgáriasodott városképét. A magas kultúra meggyökeresedésének szirmot bontott bizonyítékát jelezte, a főteret megtöltő új épületek gazdagsága és a civil szféra kezdeményezéseinek megvalósult „termékei”, az egyesületek, egyletek, körök sokszínűsége. A polgári fejlődés, amelynek zászlóshajója az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt bontotta ki széltől megduzzadt vitorláit, itt – a feudális kiváltságaihoz ragaszkodó Hajdúság szívében, az állandó birodalmi lét keretei között – ért be a századforduló valóságának kikötőjébe. Ennek a gyarapodásnak volt a biztosítéka a viszonylagos hosszú időn keresztül szavatolt, külső behatásoktól mentes, zavartalan hátország.

A BOLDOG BÉKEIDŐKTŐL DOBERDÓIG

A falon az 1850-es évek véres megtorlásait elrendelő I. Ferenc Józsefnek, Ausztria császárának, Magyarország királyának egész alakos képe magasodik az érdeklődők fölé. Annak a „Ferenc Jóskának”, aki a vele egy falon függő Kossuth festmény főalakjához hasonlóan, a 19. század végére kiérdemelte az idealizált „apánk” köznyelvi toposzát. A két festmény által keretezett vitrinben az említett Kossuth Lajos öregkori fotója, egy önálló nemzeti nagyságot hirdető korszak árnyaként köszönt vissza. A Kossuth-kultusz helyi emlékei mellett, a nagy államférfi temetési szertartásának megmaradt darabjai uralják a függő felület nagy részét. Itt kaptak helyet még a Bocskai szobor avatásának múzeumban őrzött darabjai és a főtér század előtti átrendezése során készült korabeli fényképek, képeslapok. A változás, mint egy időzített bomba robbant be ebbe az idilli atmoszférában és borította fel a több évtizedes csend és kiszámíthatóság állandóságát. Az előszélnek tekinthető Bosznia-Hercegovina annexiója (bekebelezése – 1908) és a későbbi szarajevói merénylet utóhatása a világ, benne szűkebb hazánk és városunk történelmének egyik legvéresebb korszakát hozta el. A kiállítás közepén „árválkodó” fa oszlop irányjelzőként és egyben mementóként várja a terembe érkező közönséget. A

négy égtáj irányába táblák mutatnak, rajtuk a böszörményi bakák által megjárt legfőbb hadszínterek nevei (Dukla-szoros, Lemberg, Doberdó) mellett, a háború két végpontját jelentő Szarajevó és Trianon feliratokkal. Az oszlop szabadon hagyott törzsében apró szögek rozsdás fejei jelképezik azt a 883 hősi halált halt böszörményi katonát, akik soha nem térhettek vissza a szülőföldjükre. A tárlat fókuszpontjában egy doberdói lövészárok belső falát imitáló installáció áll. Alsó deszka támfalát és „termésköves" szakaszát kötésben egymásra helyezett homokzsákok fedik le. A mellvéd közé ékelődött lőrésből egy korabeli ismétlőpuska másolatának csöve nyúlik ki, az isonzói frontra jellemző folyamatos éberséget és harcra kész állapotot jelezve. A falba süllyesztett vitrin fülkék üvegei mögött a fedezékek és a fogolytáborokban készült emléktárgyak mellett, tábori kulacsok érzékeltetik az egykori olasz front hétköznapjait. Az Isonzó-völgyének mediterrán háborús nyarain a félliternyi ivóvizet befogadó, alumínium és bádog kulacsok tartalma jelentette a frontvonal első szakaszában szolgálatot teljesítő katonák napi fejadagját. A Doberdó-fennsík csipkézett magaslatainak legyőzése az Alföld végtelen horizontjához szokott hajdúsági baka számára, egymaga embert próbáló feladatnak bizonyult. A 12. isonzói csatára 50 kilósra fogyott magyar katonák, az akadozó utánpótlások, az ellenség folyamatos pergőtüzei, a természet kíméletlen változásai és a lövészárkokban kialakult őrjítő állapotok ellenére, derekasan helyt tudtak állni.

Skarlátvörös paroli, csukaszürke egyenruha

A lövészárokfal előtt, egy széles deszkákból ácsolt lépcsőn viaszbábú ül a 39. gyalogezred skarlátvörös parolijával felvarrt, csukaszürke egyenruhájában. A besorozott böszörményi férfiak java a K.u.K 39. és a 3. honvéd gyalogezred állományaiba kerültek. A debreceni toborzású ezredek katonái az I. világháború során is bizonyították rátermettségüket. Az alföldi bakák, köztük a böszörményiek, a legvéresebb harcok sűrűjében állták a sarat az ellenséges hadakkal szemben. Ott voltak az orosz front embert próbáló ütközeteinél, végigküzdötték a Doberdó-fennsík szikláiba vájt lövészárkaiban az olasz front kegyetlen csatáit. A vitrinekben őrzött tárgyak és dokumentumok ennek az ellenállásnak a bizonyságául szolgálnak. A kiállított fegyverek közé „rejtett" naplók egyfajta enyhülést jelentenek ebben a merev, szabályokhoz kötött rendszerben. Egy Mauser K98k ismétlőpuska és egy 95M Mannlicher karabély vitrin mögött látható. A tárolóban látható Kiss Sándor tengerész leszerelő emlékét is, ami ékes bizonyítéka annak, hogy a hajdúsági baka minden fronton hű maradt katonai esküjéhez. Kiss Sándor az S.M.S. Viribus Unitis csatahajón, a Monarchia zászlós hajóján, amelynek Horthy Miklós volt a vezénylő parancsnoka, teljesített szolgálatot egészen 1919. évi leszereléséig. A háborút lezáró fegyverszünetekkel (1918. november 3. Piave; november 13. Belgrád) Magyarország számára sajnos nem jött el a hőn áhított béke ideje. A román hadsereg, kihasználva a kínálkozó alkalmat, behatolt Erdélybe és megszállta azt a kijelölt demarkációs vonalig, majd egészen a Tisza vonaláig nyomult előre, bekebelezve az alföldi városok egy részét, köztük Hajdúböszörményt is. A Nemzeti Tanácsot váltó román megszálló csapatok jelentős károkat okoztak a város életében. A rekvirálások és rablások sorozata a párizsi békekötést követő kivonulással véget értek, azonban az egykori megpróbáltatások, kiegészülve a Trianoni békediktátummal, az ország testén esett csonkításokkal együtt, még nagyon hosszú időre ráborították a kétségbeesés fátyolos leplét a város jövőképére.

Hétköznapok fájdalma, hétköznapok reménysége

A kiállítás második termébe lépve, a látogató szembenézhet Baltazár Dezső valósághű, viaszból készült mellszobrával. A szülővárosát lelkészként szolgáló Baltazár Dezsőt 1911-ben a Tiszántúli Református Egyházkerület püspökének és egyben a Debreceni Református Nagytemplom lelkipásztorának választották. A püspök Debrecen központtal és zeleméri kúriájának otthont adó biztonságában próbálkozott kálvinista politikájának olykor veszélyekkel tűzdelt útján megmaradni, és a Biblia tanításának a végsőkig megfelelni. A 19. század végén megjelenő „Hajdúböszörmény" és a „Hajdúböszörmény és Vidéke" című hetilapok, a később megjelent helyi írott kezdeményezések (Tanítók Lapja), a böszörményi sajtótörténet és az újságírók, szerkesztők múzeumban őrzött emlékei jelentik a vitrin középső szakaszának tartalmát. A teljes északi falat betöltő vitrinegyüttesben idézzük fel a Trianont követően létrejött Törekvés Dalkör sikereit. A „vörös térkép" 1927-es változata alatt helyet kapott dalkörös emlékek a korszak revíziós hangulatából adnak egy kis ízelítőt. A terem közepén az országzászló emlékmű makettje látható a hozzátartozó virágos holdudvarral együtt. Az eredeti két fél darabból összeállított alkotás egy idealizált szittya magyar férfit ábrázolt, amint egyik kezében gyermeket tartva, a másik kezével felfelé, a felette magasodó országzászlóra mutatott. Az emlékművet a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége helyi csoportjának kezdeményezésére sikerült felállíttatni a Bocskai István Főgimnázium előtti téren, 1937-ben. A téglából kirakott talapzatba foglalt relief felé tornyosuló országzászló megtépázott, az időjárás által kikezdett egyik gyönyörűen hímzett darabja is helyet kapott a makett mögötti tárolóban. A tér egyik sarokpontja az I. világháborús Böszörmény hős katonáinak állított emlékművének, Gách István szobrászművész Hősök szobrának kiemelése. A kétalakos bronzszobor avatásának ünnepélye 1927 nyarán volt. Ennek az előkészületeivel és lebonyolításával kapcsolatos tárgyak, gépelt dokumentumok töltik meg a sarokban helyet kapott vitrin belsejét. A második terem kiemelt tárlójában a revíziós törekvéseket zászlójára tűző, nemzeti összakarat minden fájdalma és reménysége látszik visszatükröződni. Itt láthatók a Bocskai-gimnázium múzeumi gyűjteményi anyagai és a Polgári Leányiskola életének darabjai. A tárgyak és dokumentumok a sok évszázados iskolai képzés múltjára és továbbélésére utalnak, illetve kiemelik a fiatalság szerepét a helyi élet Trianon utáni újjáélesztésében. A '20-as években indult leventemozgalom, és az akkor már működő cserkészet „lehetőséget biztosított" a diákoknak, hogy a szabadidős tevékenységüket is a patriotizmus és az irredentizmus szellemében szervezzék meg. A kiállítás tisztelet a hősök előtt. Emléküket Bajza József versének részletét felidézve, tovább ápoljuk.

„Vérzettek és elhulltak ők,
De győzödelmesen:
Tettök sugára átragyog
Időn, enyészeten."

Nagy Zsolt

A cikk írója a Hajdúsági Múzeum történésze, a múzeum helytörténeti adattárának és tárgyi gyűjteményének gondozásáért felelős. A Debreceni Egyetemen megszerzett tudását nagyban gyarapította gyűjteménykezelőként és műtárgyvédelmi asszisztensként a múzeum falain belül eltöltött időszak. Ezt a komplex szakmai tudást felhasználva készítette, s készíti elő a múzeum állandó kiállításának helytörténeti termeit.

Husvéth András

A Latabárok és Hajdúböszörmény

A magyar színjátszásban halhatatlanná vált Latabár család származásáról sokfélét olvasni. Nagyvárad környéki gazdálkodók, vagy Kiskunhalasról Debrecenbe származott nemesemberek leszármazottai? Ennek pontos feltárása a színháztörténészek feladata. Egy azonban biztos, hajdúböszörményi szál is fellelhető a színészdinasztia genealógiájában.

Latabár Kálmán és Árpád édesapjukkal

A VILÁGGÁ MENT BÖSZÖRMÉNYI LEÁNYOK

A család első színész tagja, az 1811-ben született Latabár Endre 1832-ben, húszévesen, a nagyhírű Debreceni Református Kollégium joghallgatójaként állt be Kilényi Kocsis Dávid vándorszínész társulatába másod tenoristaként, és élte a korabeli „Liliomfik" életét. Szép pályát futott be, ő lett Miskolc első színházigazgatója. Feleségével, a színésznő Török Máriával három gyermekük született, Endre, Kálmán és Dezső. Mindhárom fiú követte szüleit a színészi pályán. Az 1850-es években született Kálmán Miskolcon, apja társulatánál kezdte a pályát 1871-ben, majd apja 1873-as halála után vidéki vándortársulatok bonvivánja lett, de komikus szerepekben is helytállt. Pályája töretlen volt, 1893-ban Paulay Ede a Nemzeti Színházhoz szerződtette, végül a színiakadémia titkára, és a budai Várszínház felügyelője lett.

Az ifjú Latabár Kálmán vándorszínészként, Várnai Fábián direktor társulatával vetődött el Hajdúböszörménybe, ahol a mai városháza helyén álló Nagy Vendégfogadóban rendeztek előadásokat. A színészek nem éltek visszahúzódó életet, a város tisztes családjainál gyakori és szívesen látott vendégek voltak a messziről jött, a nagyvilág híreit is hozó „teátristák". Latabár Kálmán Várnai Fábián direktorral így vetődött el a negyedik tizedbeli Balogh-portára, a későbbi Árpád utca 26. szám alatti házba, ahol Paksi Gábor és felesége, Balogh Zsuzsánna is élt, két leányukkal Juliannával és Adéllal. A városi bába, a szép kort megélt, és 1913-ban elhunyt Molnárné Balogh Julianna leírása szerint Várnai „szép, komoly" ember volt, az ifjú Latabárt pedig „bohócos" alakként jellemezte, vagyis a családra jellemző, és Kálmán unokáinál kiteljesedő komikusi véna már ekkor megfigyelhető volt. Várnai és Latabár tisztelgő látogatása azzal a (a Paksi-Balogh család részéről egyáltalán nem várt) következménnyel zárult, hogy a két hajadon leány, Julianna és Adél is felcsapott vándorszínésznek, és világgá mentek a Várnai-féle társulattal. Döntésükben nem csak Thália hívó szava játszhatott szerepet, hanem földibb érzelmek, is bár a konzervatív életet élő család tiltakozott az ellen, hogy a lányokból „szégyentelen komédiásné" legyen, Julianna Várnai igazgató, Adél pedig Latabár Kálmán felesége lett. Ez egyébként a korban nem volt példa nélküli eset, a magyar szépirodalomban is olvashatunk hasonló történetről, például az „És mégis mozog a föld" című Jókai-regényben, ahol Bányaváry vándorszínész szökteti meg a főhős, Jenőy Kálmán szép unokahúgát, Cilikét. (Az 1973-as klasszikus filmes feldolgozásban Szacsvay László, Kozák András és Szerencsi Éva alakította az említett három fiatalt).

Végül Latabár Kálmán 1876 körül vette feleségül a böszörményi Paksi Adélt. A városból elszökött leány Budai Adél néven szerepelt egy ideig a világot jelentő deszkákon, azonban fiatalon, 1880-ban elhunyt hastífuszban, Kassán.

„LATYI" AZ ÖRÖKÖS

Fiuk, Latabár Árpád 1878. szeptember 19-én született Miskolcon. A színiakadémia elvégzése után, 1896-ban Szolnokra szerződött, majd Leszkay András, Kövessy Albert és Krecsányi Ignác társulatának tagja lett, 1910-ben már a fővárosi Király Színház művésze volt. Két fia született, akikkel később sokszor szerepeltek a színpadon közösen is: az 1902-ben Latabár Kálmán, az egész ország által rajongva szeretett „Latyi", és 1903-ban Árpád. Nekik tehát a nagyanyjuk volt a korán elhunyt, általuk már nem ismert, böszörményi Paksi Adél. Árpád az első világháború előtt, vidéki színész korában sűrűn megfordult Böszörményben, és meg-meglátogatta az itt élő rokonságot. Balogh Julianna halála, majd a világháború kitörése után lazult meg a kapcsolat a család tagjai között, a böszörményi atyafiság azonban továbbra is számon tartotta a rokonságot. Ha bármikor Latabár-filmet vetített a mozi, a család apraja-nagyja elment megnézni a filmet, élükön az 1898-ban született Balogh Imrével, aki állítólag feltűnően hasonlított is a kor legnagyobb magyar komikusára, Latabár Kálmánra, aki 1947 után fellépett Hajdúböszörményben, a Petőfi házban is. Balogh-ági rokonai, akik az Árpád utca 26. sz. alatti évszázados házban laktak (melyet Maghy Zoltán festőművész 1965-ben még megörökített), szerették volna megvásárolni a Latabárok tulajdonrészét az ingatlanból, így elhívták, hogy tekintse meg az örökség tárgyát képező házat. Ő ennek eleget is tett, de az ügyben mégsem történt semmi, a bírósági eljárás során elhangzott vallomások szerint, a házat meglátva mindössze legyintett egyet a kezével, és szó nélkül kifordult a kapun. Talán ezen a látogatáson esett meg az a történet, amelyet a család tagjai meséltek később, miszerint a Balogh-lakás megtekintésekor a küszöbben megbotló színészlegenda belevágta a fejét az alacsony szemöldökfába. De „Latyi" ízig-vérig komikus volt: a saját ügyetlenségéből is viccet csinálva azonnal szerepbe helyezte magát, és a mögötte állók kacagásának kíséretében, színpadi csetlés-botlásainak egyik rögtönzött epizódjával zárta le az eseményt.

A MEGSZAKADT KÖTELÉK

1963-ban az öreg portát eladták. Az adásvételi szerződés megkötése előtt tisztázni kellett az ingatlan tulajdonviszonyait, mert még a Paksi Juliannáról a lányára, Várnai Juliannára öröklődött tulajdonrész sorsa sem volt rendezve, bő 70 év után sem. Mivel Várnaiéknak nyomuk veszett, az ő részüket Baloghék elbirtoklás jogcímen megkapták. Mivel Várnai Julianna 71 éve ismeretlen helyen tartózkodott, így az elbirtoklás jóhiszeműsége felől nem lehetett kétség. Paksi Adél örökrésze azonban nagyobb fejtörést okozott. Balogh Imre felperes tanúkkal igazolta, hogy a szóban forgó ingatlant 100 éve az ő családja birtokolja, a tulajdonjog bejegyzését az első fokú bírósági határozat azonban mégis elutasította, mert a Balogh család és Latabárék között nem

volt olyan igazolható szándék és megegyezés, mely szerint a szóban forgó 1/14-ed rész tulajdonjogát a felperesnek átengedték volna. Ezt írták: „a felperes és jogelődjei sajátként nem birtokolhatták a Latabár-féle 1/14 illetőséget, s a jogcím nélkül eltöltött több mint 70 évi idejük jogcímet nem eredményezhetett." Ténynek ismerték el azonban, hogy az alperesek a per során lemondó magatartást tanúsítottak, amelyet özv. Latabár Árpádné írásban ilyen nyilatkozata is megerősített. A felperesnek így már lehetősége nyílt, hogy – a Latabár örökösök passzív, lemondó magatartására való tekintettel – ezentúl sajátként birtokolja a vitatott tulajdonrészt, és 10 év elteltével kérhesse a bíróságtól az elbirtoklás megállapítását. A felperes ezt a határozatot megfellebbezte, és abban részletesen kifejtette, hogy Latabárék a szóban forgó csekély tulajdonrészre, ahogyan eddig, úgy most sem tartottak igényt. Az 1963. novemberi másodfokú határozat mégis újra elutasító volt, azon az alapon, hogy az a tény, hogy Latabár Árpád a tulajdoni illetőségével hosszú időn át nem rendelkezett, még nem alkalmas annak megállapítására, hogy ezt a részt a felperesek jogelődei sajátjukként birtokolták. A bíróság szigorát az indokolta, hogy bár az elbirtoklási idő sokáig 32 év volt, ezt ekkoriban csökkentették le 10 évre, de a kor különleges viszonyai miatt, mégis fokozott figyelemmel jártak el. A 60-as évek elején járunk: az akkori helyzetben könnyen előfordulhatott, hogy valaki az ország másik részére került, netalán külföldre távozott – gondoljunk a vidéki iparosítással együtt járó belső vándorlásra, vagy az 1956-os forradalom utáni külföldre távozók tömegeire – így önmagában az, hogy valaki 10 éven át nem rendelkezett a tulajdona felől, nem feltétlenül jelentette azt, hogy le is mondott a tulajdonjogáról.

A Latabár örökösök lemondó hozzáállása azonban hamarosan lezárta a jogvitát. Az öreg porta hagyatékának sorsa, bő 70 év után rendeződött. 1966-ban kimondták a tulajdonközösség megszüntetését, ezzel a Latabár családot Hajdúböszörménnyel összekötő, évszázados szál végleg elszakadt. Az öreg házat a következő évben lebontották, újabb épült a helyére. Ma már semmi sem emlékeztet az Árpád utcán a Latabár színészdinasztia és Hajdúböszörmény egykor volt kapcsolatára.

Husvéth András

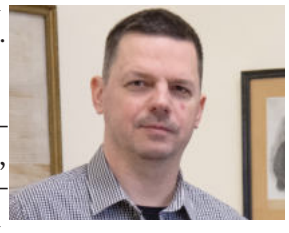

A Latabár sztori szerzője főlevéltáros. A Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem szakának elvégzése után, 2003-ban a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban kezdett dolgozni. A levéltár debreceni egységeiben végzett munka után, 2008-tól a Hajdúböszörményi Fióklevéltár dolgozója. Fő kutatási területe a Hajdúság, főként Hajdúböszörmény és Hajdúnánás helytörténete. A megyei levéltár MDP és MSZMP iratanyagának referense, a pártállami korszak történetéből írt publikációi a Hajdúság mellett, a bihari régió múltjára is kiterjednek.

Balla Zoltán

Kórusélet kulisszatitkokkal

A Daróci Bárdos Tamás Vegyes kar 44 éves fennállása alatt sok érdekességgel találkozhattak, és sok élménnyel gazdagodhattak az énekkar tagjai és a tisztelt hangverseny-látogató közönség is. Most olyan dolgok nyomába eredünk, amelyek még a kórustagok számára is kuriózumnak számítanak. Csak a legszűkebben vett bennfenteseknek vannak ismereteik és emlékeik ezekről.

HAJDÚBÖSZÖRMÉNYNEK ÍRT ZENEMŰVEK

A zene világában vannak olyan esetek, amikor a zeneszerző ajánlja művét valamelyik énekkarnak, zenekarnak. Ez általában úgy történik, hogy a mester információkat, szakmai ismereteket gyűjt az adott énekkarról, zenekarról és annak kvalitásait felmérve igyekszik megkomponálni a „kiszemelt" együttesnek szánt művet. De előfordul olyan történet is, amikor egy-egy zeneszerzőt kér fel az énekkar arra, hogy komponáljon számukra kórusművet. A szerző felkérés esetén is igyekszik körbejárni a „megrendelő" kórus műbefogadó képességeit. Figyelve arra is, hogy milyen – esetleg az adott településhez, tájegységhez kapcsolódó – témát szeretnének a születendő műben visszahallani. Az 1978 februárjában alakult Hajdúböszörményi Pedagóguskórusnak – mely női karként jött létre –, majd az ebből, 1979 novemberétől férfi szólamokkal is gyarapodott Hajdúböszörményi Városi és Pedagógus Kórusnak, végül a 2014 májusától Daróci Bárdos Tamás nevét felvett Vegyes karnak eleddig felkért zeneszerzők komponáltak. Érdekes, de talán nem véletlen, hogy ezek a felkérések mindhárom esetben, a hajdúk Böszörménybe telepítésének évfordulójára estek.

HAJDÚSÁGI KÉPEK

1984-et írtunk. A hajdúk Böszörménybe telepítése 375. évfordulójának időpontja (szeptember 13.) közelgett. A kórus akkori karnagya, Kiss Lászlóné és vezetőtársai azon töprengtek, hogy jó volna, ha a vegyeskar is hozzájárulhatna e jeles évforduló méltó megünnepléséhez. Nevezetesen úgy, hogy felkérnének egy neves zeneszerzőt olyan mű megírására, amelyik magába foglal olyan zenei alapelemeket, amelyek a Hajdúság népzenei kultúrájára jellemzőek. Ötletükkel megkeresték az akkor még tanácsi keretek között dolgozó Tóth Sándorné – Csirike – osztályvezetőt, és arra az elhatározásra jutottak, hogy a feladatra Karai József zeneszerzőt, az akkor már méltán híres és népszerű komponistát szeretnék megkeresni. Az események felgyorsultak. Sikerült „behálózni" a Mestert, aki úgy közelített a témához, hogy érdeklődött a helyi népzenei kutatások felől, s arra kérte a műrendelőket: ha van ilyen jellegű gyűjtés a birtokukban, vagy tudnak ezek hollétéről, akkor abból juttassanak el hozzá néhány példányt és áprilisig – alig két-két és fél hónap alatt – elkészül a megrendelt művel. E sorok írója a Hajdúsági Múzeum munkatársai segítségével hozzájutott Papp János 1970-es helyi népzenei gyűjtéséhez, s ebből az anyagból juttattunk el példányokat Karai Józsefhez. És valóban, a Mester 1984 áprilisában elhozta az énekkarnak a „Hajdúsági rondó" címen komponált művét. A Városházától a főutcán és a Kálvin téren át a zeneiskoláig, gyalogosan kísértem el Karai Józsefet, aki kíváncsian érdeklődött Böszörmény története felől, főleg az egyházakról. Jót nevetett, amikor elmondtam neki, hogy van egy „ócska" református templomunk a Bocskai téren, és épült a Kálvin téri „új", merthogy a helyiek így különböztetik meg ezt a két nevezetességet egymástól. Kissné Ibolya karnagynőt előre kérte, hogy az énekkar legyen jelen a zeneiskola hangversenytermében, a mű füllel is hallható átadásán, mert szeretné saját zongorakíséretével bemutatni és saját hangjával is illusztrálni, hogy az egyes szólamok hogyan hangozzanak, miként csendüljenek fel. Akik ott voltunk, nagyon szép emlékeket őrzünk az első találkozásról. A kórus teljesen magáénak érezte a darabot, nagy lelkesedéssel gyakoroltunk. Harsányi Lászlóné virtuóz zongorakíséretével készült a csapat a szeptember 13-i bemutatóra, amelynek a Petőfi ház szolgált helyszínéül. A „Hajdúsági képek" ősbemutatóját az ünneplő közönség nagy tapssal és örömmel fogadta, igazi, a kórushoz illő mű született. Karai József akkori intencióit hangszalag is rögzíti – ez az anyag jelenleg Botos Antal volt kórustagunk és az énekkarunk volt elnöke birtokában található, melyről csak néhányan tudtunk, eddig a pillanatig. Antal barátunk féltett kulturális kuriózumként őrzi.

„KÖTÉLNEK ÁLLT" ZENESZERZŐ

A hajdútelepítés 400. évfordulójának megünneplésére készült Hajdúböszörmény közössége 2009-ben. Ezt megelőzően ismét felvetődött, hogy ehhez az ünnephez is méltónak illene lenni, s ezt is egy vegyes-kari mű megrendelésével kellene „megpecsételni". A választás Daróci Bárdos Tamás zeneszerző-karnagyra esett. Sokszor és sokat hal-

lottunk a munkásságáról. Elő a tudakozót és telefonkönyvet! Bátorságot merítve felhívtuk, aki rá jellemző vidámsággal közölte, hogy „kötélnek áll". Elkérte tőlünk Karai József művét, de ragaszkodott ahhoz is, hogy küldjünk neki népzenei gyűjtésből származó anyagot is. Remek érzékkel válogatott a forrásanyagból, és nagyon jól ráérzett arra is, hogy milyen a hajdúsági ember zenei ízlése, hangulata. Dallamívei sziporkáznak. Ő is testet, lelket megmozgató vegyes-kari művet alkotott. A „Hajdúsági rondó" című „szülöttjének" kottáit 2009 áprilisában kaptuk kézhez. Gáll Péter karnagyunkkal és Tóth Erika másodkarnagyunkkal, korrepetitorunkkal jó iramban és gyorsan haladtunk a darab tanulásában. Erika is virtuóz zongorajátékkal segítette a kórusunk jó hangzását. Daróci Bárdos Tamás és felesége az ünnepnap délelőttjén érkezett meg Böszörménybe, két órakor közös főpróba-féle simítást végeztünk még a művön, a volt II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola udvarán és a főbejárat melletti tanteremben. A Mester egy-egy résznél még elmondott néhány zeneszerzői-karnagyi fortélyt és lelkesen biztatott bennünket, hogy bátran, szívből és felszabadultan énekeljünk. Néhányan, az addigra már alkalmi bélyeggel és bélyegzővel is ellátott kottáinkra dedikáltattunk a szerzővel. Az iskola épületét elhagyva, a főbejárati lépcsőn az énekkari tagokkal körbefogva készítettünk vele közös fotókat. Az ősbemutatót a Kálvin térre tervezett ünnepi képviselő-testületi ülés végén tartottuk volna. Épp következtünk a mű bemutatásával, de az esővel hirtelen jött vihar miatt, az új templomba kényszerültünk. Rohanva mentettük az eső elől énekkarunk zongoráját is. Nekünk mégis az eső megérkezése volt a szerencsénk. Ugyanis attól tartottunk, hogy kinn a téren, nem fog olyan egységesen hangzani a mű, mint ahogy egy zártabb térben. A díszvendégek között ült Schmidt Pál, akkori köztársasági elnökünk, városunk vezetői, feleségével ott ült Daróci Bárdos Tamás, testvérvárosaink delegációi, a frissen kitüntetettek és a közönség. Az Úr asztala előtt és mögött sorakoztunk fel a szólamainkkal. A szerző valósággal szuggerált bennünket a tekintetével, mi pedig teljes odaadással zengtük a Hajdúsági rondót, azzal sem törődve, hogy a mű itt-ott kitüremkedő pajkossága, nem éppen az Úr házába való. Nagy sikert arattunk, s a vastaps sem maradt el. Megkönnyebbültünk, hogy méltóképpen szólaltattuk meg a darabot, a zeneszerző a legelsők között gratulált nekünk. Másnap délután örömmel vállaltam a „taxis" szerepét – a Mestert és feleségét bevittem a debreceni Nagyállomásra és kikísértem őket a Budapestre induló vonathoz. A gépkocsiban és a peronon beszélgettünk arról is, hogy énekesi szolgálatunk során, mely országokban fordultunk meg a kórussal és milyen szakmai fokozatokat, elismeréseket nyertünk. És arról is beszéltünk, hogy mi mindent köszönhetünk volt karnagyunknak, Kéryné Mészáros Máriának, aki 1985 és 2005 között volt szakmai irányítója a kórusunknak. A Mester is megjegyezte: hallott arról, hogy Mária milyen nagyszerű énekkari munkát végzett itt, vidéken. Azzal váltunk el: maradjunk kapcsolatban, s nagyon örül annak, hogy ilyen kedves böszörményi emberekkel és énekesekkel hozta őket össze a sors.

BÚCSÚ AZ ALKOTÓTÓL

A képzeletbeli időgépünk 2014 májusát mutatta. Énekkarunk elhatározta, hogy egyesületi formában működünk tovább, s azt is felvetettük, hogy „névadózni" kellene magunkat. Több javaslat is elhangzott, de hozzánk legjobban illőnek Daróci Bárdos Tamás, Erkel-díjas zeneszerző, karnagy nevét találtuk. Akkor, mint épp „ügyeletes" elnök levelet írtam a Mesternek, melyben arra kértem, engedélyezze számunkra, hogy felvegyük az ő nevét. Boldog volt, mert addig még senkinek sem jutott eszébe, hogy tőle ilyet kérjenek, de azt is hozzáfűzte, nem is nagyon szokás, hogy élő zeneszerző adja a nevét. A kivétel Kodály Zoltán volt. Kis idő múlva levélben érkezett a válasz, hogy a Böszörményben látottak és a tőlünk hallott énekesi képességek alapján, örömmel járul hozzá neve felvételéhez. Szerettük volna meghívni a pedagóguskórusok egyik budapesti találkozójára, ahol bemutatni készültünk a Hajdúsági rondót. De a feleségétől azt a választ kaptuk, hogy kórházban fekszik, súlyos izomszakadással. Nagyon szépen köszöni, hogy gondoltunk rá. 2019. augusztus 19-én hunyt el, lelki üdvéért szeptember 16-án, a Városmajori Jézus Szíve-templomban mutattak be engesztelő misét. Hamvait a templom urnatemetőjében helyezték örök nyugalomra. Gáll Péter karnagy úrral kettesben képviseltük énekkarunkat a búcsúztatásán. A családtól egy róla készült, bekeretezett portréképet kaptunk.

„SZERELMÜNK EZ A FÖLD"

Eltelt tíz év, a névfelvétel óta, s elérkeztünk a hajdúk Böszörménybe telepítésének 410. évfordulójához. Egy újabb zenemű íratásán gondolkodtunk. Karnagy úr próbálkozott néhány szerző megkeresésével, de nem volt, aki vállalta volna. Ekkor előadtam a tagoknak, hogy városunkban él egy tehetséges fiatal zeneszerző, Mike Ádám. Illetve egy fiatalon elhunyt költő tanárunk, Kertész László „Szerelmünk ez a föld" című verse alkalmas és nagyszerű lenne a megzenésítésre. Nem volt kérdéses, Ádámot „szemeltük ki" a feladatra, aki Kiss Attila polgármester, kórustagunk felkérésére igent mondott. Az akkor 28 éves Mike Ádám is jelen volt megzenésített műve 2019. szeptember 13-i előadásán, amely után boldogság és meghatódottság sugárzott róla. Azóta, igazi szerelmünké vált ez a darab is.

Énekkarunk 2023-ban jubilál – 45 évesek leszünk. Most váltani fogunk a szokás-gyakorlatunkon. Nem hajdúévfordulóra, hanem önmagunk ünneplésére akarunk kórusművet íratni. Mondhatnám, a zeneszerző közel és kéznél van. A most 31. életévét töltő Mike Ádám jelenleg a Debreceni Egyetem doktorandusza, nagyon elfoglalt zenész. Telefonon már értekeztünk egy újabb felkéréséről. Hamarosan megérkezik hozzá az a levél is, amelyikben polgármester úr felkéri a fiatal zenetudóst egy újabb mű komponálására, melynek ez év végéig kell(ene) elkészülnie. Hiszünk benne, hogy ez az elképzelésünk is megvalósul.

Balla Zoltán

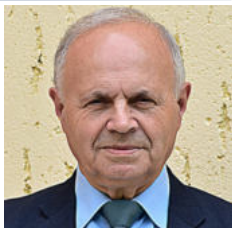

1974 óta jelennek meg írásai. Első versét Kertész László költő, tanár emlékére írta. Verseit az Egerben megjelenő Agria és a Kulter.hu internetes folyóirat is közli. Tagja a Tokaji Írótábor Egyesületnek, és egyik szerkesztője a Hajdúsági Tükör című, Hajdúböszörményben negyedévenként megjelenő folyóiratnak. 43 éve énekel a Daróci Bárdos Tamás Vegyeskarban, amelynek 1980-tól 2007-ig titkára volt, 2007 óta elnöki teendőkkel foglalkozik. Izgő-mozgó, örökké nyughatatlan természetű, valamiféle alkotásra vágyó, a közösség kultúrájáért tényked ő ember. Bízik abban, hogy egy-két gondolata olykor-olykor fennakad a kortársai agyi rostáin.

Borók Imre

Hol felejtett csapot és papot Csokonai?

Böszörményi anekdota Csokonai Vitéz Mihályról

Ha máshonnan nem, Petőfi Sándor verséből ismerhetik, miként járt egyszer Csokonai Vitéz Mihály, a neves debreceni költő. Kevesen tudják azonban, hogyan is játszódtak le a valóságban a poémában említett események, melyeket Petőfi 1844-es versében dolgozott fel. Az elfelejtett csapot-papot kifejezés mára szinte szólásmondássá vált, noha ennek eredetét a költő első életrajzírója, Domby Márton írta le először.

Mi is történt valójában?

Megesett egyszer, hogy a csapongó kedvű költőnek kedve szottyant egy kis itókára. Meglátogatta hát régi jó barátját, a hajdúböszörményi kálvinista papot, Nagy Istvánt, a későbbi nótáriust lakásán, a református parókián. Barátságuk már az iskolapadban kezdődött, hiszen csaknem egykorúak voltak. Csokonai mindössze három évvel volt fiatalabb az 1770-es születésű Nagy Istvánnál. Ugyanabban az évben lépték át a debreceni Kollégium küszöbét. Ugyanakkor, 1788-ban írták alá az iskolai törvényeket mindketten. Később is közel éltek egymáshoz a barátok, hiszen a két város közötti távolság mindössze húsz kilométer. Nem volt hát olyan nagy csoda, hogy az újbor kedvéért a költő ősz végén, tél elején meglátogatta Nagy Istvánt. Itt esett meg a Petőfi által leírt história a csappal. Összesen annyi különbség volt a valóság és a vers között, hogy nem folyt ki az összes bor, mert Nagy István, miután elunta a várakozást, akonát (dugaszt) ütött a hordóba, s csak ekkor kezdte el keresni cimboráját. Csokonai Vitéz Mihály nyilván nemcsak azért kereste a csapot a szomszédban, mert az esett a legközelebb a paplakhoz, hanem azért is, mert az esküvőre a lányos apa a vacsora előtt tisztelettel meghívta a két kiváló személyiséget asztalukhoz. Másnap ez a gazda vitte vissza Csokonait Debrecenbe szekerével.

Mikor és hol esett meg az eset?

Hajdúböszörményben, a Bocskai téren található a népnyelven „ócska templomnak" nevezett református templom. Ennek volt a papja Nagy István, a költő barátja, egészen 1831-ig, mikor a kolerajárványban meghalt. Itt, a mai főtéren állt a kálomista parókia és lelkészi lakás. Emellett a telek mellett volt a lakodalmas ház, ahol nyilván nagy tisztelettel fogadták a híres költőt. Minden jóval traktálhatták, így történhe-

tett meg, hogy Csokonai elfeledkezett mindenről. A parókia helyén ma a Bocskai István Általános Iskola épülete áll. A tanintézet falán ma emléktábla található. Tudvalévő, hogy Csokonai az 1800-as évek elején vett búcsút Somogyországtól, ahol addig a csurgói gimnáziumban tanított. Májusban érkezett haza Debrecenbe. Ettől kezdve, gyakorlatilag hosszabb időre már nem hagyta el szülővárosát. Barátja, Nagy István csak egy év múlva érkezett haza a németországi Göttingen egyeteméről. 1801 májusában kapta meg a lelkészi állást Böszörményben. Az utolsó dátum, ami még szóba jöhet, 1804 ősze, vagy kora tele, mert ezután szegény Csokonai már olyan beteg volt, hogy semmiféleképpen sem tehetett volna eleget egy ilyen meghívásnak. Ennek a kirándulásnak őrzi az emlékét Petőfi 1844-ben keletkezett verse. Az sem a véletlen műve, hogy az eset kora délután történt, hiszen Hajdúböszörményben mind a mai napig ekkor viszik haza a menyasszonyt a szokás szerint. Valamennyi írott forrás és szájhagyomány Böszörményhez kapcsolja az esetet.

Honnan ismerte meg az adomát Petőfi Sándor?

Egyrészt olvashatta az első Csokonai-életrajzban, mely Domby Márton műve volt, s már 1817-ben megjelent. Másrészt Petőfi tudomást szerezhetett az anekdotáról, debreceni színész korában. Úgy látszik, hogy a legszélesebb civis szájhagyományban is elterjedt a történet, széltében-hosszában mesélték, a többi Csokonai-anekdota között. Idősebb debreceniektől hallhatta is, hiszen Csokonainak nem egy kortársa találkozhatott még Petőfivel. Ám a valóság mégis más. Nagy István hajdúböszörményi papnak két leánygyermeke is Nagyszalontára ment férjhez. Az egyik, Eszter, Nagy József református prédikátorhoz, a másik, Katalin, Balogh Jánoshoz, aki 1813-ban született, s jó barátságban volt a nagyszalontai nótáriussal, a híres költővel, Arany Jánossal. Ennek házában gyakran vendégeskedett, ahol megismerkedett Petőfivel, aki Aranyt látogatta meg. Ekkor kerülhetett szóba Csokonai és a csap históriája, melyet Petőfi később aztán Pesten, 1844 novemberében megverselt. Az anekdotát először Domby Márton jegyezte le, a már említett Csokonai-életrajzában. A legalaposabban viszont Halasi Fekete Péter, az egykori hajdúböszörményi hajdúkapitány leszármazottja járt utána Csokonai Vitéz Mihály és a csap történetének.

CSOKONAI

Egy kálomista pap s Csokonai
Egymásnak voltak jóbarátai.
Kilódul egyszer Debrecenből
S a jóbarát előtt megáll,
S: ihatnám, pajtás! így kiált föl
Csokonai Vitéz Mihály.

„No, ha ihatnál, hát majd ihatol,
Akad még bor számodra valahol,
Ha máshol nem, tehát pincémben;
Ottan nem egy hordó bor áll,"
Szólott a pap, s leballag véle
Csokonai Vitéz Mihály.

„Ihol ni, uccu!" fölkiált a pap,
Amint egy hordóból dugaszt kikap;
„Szaladj csapért! ott fönn felejtém;
Szaladj öcsém, de meg ne állj!"
És fölrohan lóhalálában
Csokonai Vitéz Mihály.

A likra tette tenyerét a pap;
Csak vár, csak vár, hogy jön talán a csap,
S a csap nem jött, és a pap morgott:
„De mi az ördögöt csinál,
Hol a pokolba' marad az a
Csokonai Vitéz Mihály?"

Tovább nem győzte várni a csapot,
Ott hagyta a hordót, (a bor kifolyt,)
Fölmén a pincéből a házba,
De ott fönn senkit nem talál.
Csak késő este érkezett meg
Csokonai Vitéz Mihály.

Hát a dologban ez volt az egész:
Kereste ott fönn a csapot Vitéz,
Zeget-zugot kikutat érte,
De csak nem jön rá, hogy hol áll?
És így csapért szomszédba mégyen
Csokonai Vitéz Mihály.

A szomszédban valami lakzi volt.
Elébe hoztak ételt és italt;
És ím az étel és bor mellett
És a zenének hanginál
Csapot, papot, mindent felejtett
Csokonai Vitéz Mihály.
(Pest, 1844. november.)

Borók Imre

Borók Imre történelem és könyvtár szakos tanár, a városi könyvtár munkatársa. Helytörténeti témákban hajdúbihari és böszörményi lapokban jelennek meg írásai.

Czirmayné Kocsis Róza

Elkésett elégtétel

Portrévázlat Kampler Kálmán festőművészről

Kampler Kálmán

SEM ROKONA, SEM ISMERŐSE

Volt egyszer egy fiatalember. Lényéből kifinomultság és szelídség áradt. Csendes óráiban Rabelais-t, Flaubert-t, Baudelaire-t és Musset olvasott. Képzelete olykor a végtelenbe tágult, és színes tintákról álmodott. Életét társtalanul élte.

Eltékozolta-e a szerelmet, vagy egyszerűen csak úgy vélte: a magány kedvezőbb az alkotói létformához? Ki a megmondhatója? Egy dolog bizonyos: szeretetre vágyó lélek volt. Fészekmeleg azonban csak kevés jutott neki. Mire pályája kiteljesedett, peremlétre szorult. Kiállítótermek, galériák világa helyett kiszolgáltatottság és megaláztatás lett a sorsa. Zsidó származású festőművész volt, s oly korban élt, amikor kibontakozási lehetőségeit, sőt egész életét erőszakkal vették el. A normális élet gyűrűjéből az ismétlődő munkaszolgálat ragadta ki. A megpróbáltatások feneketlen gödreiben nem volt ideje számot vetni az öregedéssel. Alig negyven esztendősen eredendően törékeny fizikuma összeroppant, s valahol az orosz télben, végtelen hideg leheletével magához ölelte a halál.

Manapság művészeti lexikonokban, tanulmányokban hiába keresnénk a nevét. A feledés iszapja teljesen maga alá temette. Még szülővárosában, Hajdúböszörményben is csak kevesen tudják, hogy kit takar a Kampler név. Persze életműve, a képei is nagyobb hányadában szétszóródtak, megsemmisültek. Rokona, ismerőse, boldog őse sem él a városban. Családját teljes egészében elsodorta, megsemmisítette a történelem orkánja. Mint ahogy egykori hitsorsosait is. Az egykori böszörményi Altmannok, Bergerek, Blumenfeldek, Braunok, Elfenbeinek vagy éppen Friedmannok, Goldmannok, Goldsteinek, Kleinek, Horovitzok, Róthok, Schwartzok stb. füstté váltak. Ahogy Csillag Tibor költő szonettjében átütő metaforája idézi, „a semmi lisztjeként szálldos”-tak. Sírjukat hiába is keresnénk. Egy-egy kődarabkát, kavicsot hová is tehetnénk? Kampler Kálmánról sem tudjuk, hogy meggyötört testét hol rejtegeti a föld. Ismeretlen helyen fekvő teteme fölött legyen hát kavics eme írás.

A CSALÁDI HÁTTÉR

Kampler Kálmán festőművész 1902. február 16-án született Hajdúböszörményben. Az akkoriban Bodnár köznek, majd 1929-től az első hajdúkerületi főkapitány, Désány István nevét viselő utcában, egy kertes családi házban. Apja Kampler Pinkász Péter volt, anyja Schwartz Ernesztin. Apai ágon felmenői a Tiszazughoz kötődtek. Apja 1873-ban Kunszentmártonban látta meg a napvilágot, de az időben távolabbi ősök, a szépapák, ükapák inkább a kuriális nemesi faluhoz, Csépához kapcsolódtak, vagy éppen a kiterjedtebb, legszámosabb rokoni kötelékkel bíró Kampler família, magához Tiszaföldvárhoz. A fiatal Kampler Pinkász Péter élete hajnalán, 1895-ben, mint izraelita néptanító került Hajdúböszörménybe, mikortól kezdve a helyi zsidó hitközség felekezeti iskolájába, a megüresedett tanítói állást vele töltötte be. Az 1891-ben megépített elemi osztatlan felekezeti iskolában hivatását kezdő tanító aztán egészen 1935-ig, nyugdíjazásáig pallérozta a böszörményi zsidó származású gyermekeket. Úgyhogy szülővárosától közel kettőszáz kilométerre eresztett gyökereket, alapított családot. A böszörményi születésű, de ősei révén kisvárdai kötődésű Schwartz Ernesztinnel kötött házasságából hat gyermeke született. A nevében szereplő „Pinkász” megkülönböztető vagy ragadvány elemet azonban a gyermekei nem vitték tovább. Mellesleg ez a szó a héber nyelvben jegyzetfüzetet jelent, olyan köteteket, amelyekbe feljegyezték a nemzedékek életének mindenféle történését (körülmetéltek nevét, kereskedelmi tevékenységet, hitközségi életet, jótékonykodást, pénzügyi szabályokat, bűnöket, álmokat, stb.). Nyilván Kampler Péter családnevéhez azért ragaszthatták a Pinkász szót, mert 1895 és 1930 között a böszörményi zsidóság hitközségi jegyzőkönyveit ő vezette. A népes család első gyermekeként a majdani festőművész, Kálmán született. Aztán a következő kilenc esztendőben világra jött mind az öt testvére. Időrendben Tibor 1903-ban, Edit 1905-ben, Ervin 1908-ban, Sarolta 1909-ben és Miklós 1911-ben. A testvérek közül azonban ketten eleve nem érhették meg a felnőtt kort. Ervin és Sarolta ugyanis hat nap eltéréssel 1923 októberében kiütéses tífuszban életüket veszítették. A böszörményi zsidótemetőben helyezték örök nyugalomra őket. Edit ugyan megérte a felnőtt kort, de fiatal asszonyként, mindösszesze harminckét évesen távozott az élők sorából. Ő, apjuk szülővárosában, Kunszentmártonban alussza az igazak álmát. A felnőtt korba jutott fivéreknek, Tibornak és Miklósnak sem adódott hosszú, boldog élet. Tibor 1942-ben halt meg Budapesten. Utolsó útjára, harminckilenc évesen kísérték a budapesti Kozma utcai izraelita temetőben. Ő egyébként 1913-17 között a böszörményi református főgimnázium diákja volt. Miután az 5. osztályból kimaradt különféle próbálkozások után, végül is banktisztviselő lett. Kétszer házasodott, a halálakor egy 1937-ben született leánygyermek maradt utána. Állítólag a szolnoki bombázások során szerzett sérülései végeztek vele egy budapesti kórházban. Miklós pedig egyike volt azoknak a munkaszolgálatosoknak, akiket - szám szerint 37 200 főt - 1942 nyarán vezényeltek a Szovjetunió területére. Halála 1942-ben következett be Dobrovelichkivka térségében, Ukrajnában. Alig múlt harmincéves, amikor a vészkorszak maga alá temette.

Kampler Kálmán: dr. Józan Sándor felesége

HALÁLMENET

Kampler Kálmán szülei is a vészkorszak áldozatai lettek. 1944 májusában mindkét szülejét bekényszerítették a böszörményi gettóba. Majd három hét múltán, 1944. június 17-én az esti órákban társaikkal együtt vagonokba kerültek, és Debrecenbe, a város déli részén levő Serly-téglagyárba hurcolták őket. Onnan 1944. június 24-én gyalogmenetben Hajdúszentgyörgy pusztára kellett menniük, ahol 1944 áprilisa óta a Harstein-birtokon, szöges drótkerítéssel körülvett dohánypajtákban és istállókban zsidó internálótábor működött. Aztán június 26-29. között a birtok gazdasági vágányaira futottak be azok a szerelvények, amelyek a megsemmisülés felé repítették a tábor lakóit. Kampler szülei a június 29-én indított deportáló vonatra kerültek, mely Kassán keresztül egyenesen Auschwitzba indult. A megpróbáltatásoktól elgyötört, idős szülők 1944. július 3-án érkeztek meg a megsemmisítő táborba, s mivel fizikai munkára már képtelennek látszottak, minden bizonnyal még azon a napon, zsidó naptár szerint Támuz havának 10. napján gázkamrában végezték be földi életüket. Ott ugyanis, ahol gyári méreteket öltött az erőszakos halál, senkit sem érdekelt, hogy Kampler Pinkász Péter egy köztiszteletnek örvendő nyugdíjas tanító volt. Akit nem csak hittestvérei becsültek nagyra, de a böszörményi református főgimnázium egykori igazgatója, Köblös Samu is ekképpen méltatta 1936-ban a gimnázium értesítőjében: *„Itt kell említést tennem arról is, hogy az intézetünkben több évtizeden keresztül az izraelita vallású tanulókat hitoktatásban részesítő tanító a múlt tanév végén nyugalomba ment. Csak elismerőleg és dicsérettel tudok nyilatkozni a 33 éven keresztül együttes szolgálatot teljesítő Kampler P. Péter hitoktató úrról, aki gimnáziumi növendékeivel mindig szeretettel járt el, s bizonyára velük szép eredményt is ért el, de emellett intézetünk iránt, valamint a tanárikar tagjaival szemben mindig a legnagyobb tiszteletet tanúsított.”*

Mellesleg a böszörményi polgári leányiskola izraelita növendékeit is hosszú évtizedeken át ő tanította hittanra. Tulajdonképpen az első világháború kirobbanásakor besorozták katonának, ám előljáróinak a szolgálat alóli felmentését sikerült kieszközölniük, így az 1935-ben történt nyugalomba vonulásáig, egyhuzamban negyven esztendőn át állt Böszörményben a katedrán.

(Czirmayné Kocsis Róza írásait lapunk következő számaiban is folytatjuk. A szerk.)

Czirmayné Kocsis Róza

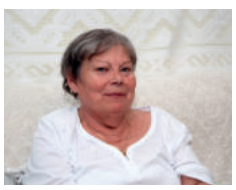

Pedagógus, Czirmay Árpád református lelkipásztor özvegye, magyart és történelmet tanított Hajdúböszörményben, majd Rákóczifalván. Hajdúböszörmény városát 25 éves pedagógiai munkájával, kulturális írásaival, hiánypótló könyveivel szolgálta. Nemzedékek sorát nevelte iskolai és iskolán túli keretekben. A helytörténet értő művelője és a nemzeti értékek elkötelezett védelmezője.

Bagossiné O. Szabó Katalin

Mit műveltek elődeink?

Adatok a hajdúböszörményi amatőr tevékenységről a helyi sajtó tükrében. Színi előadások, műsoros rendezvények 1891-1900 között

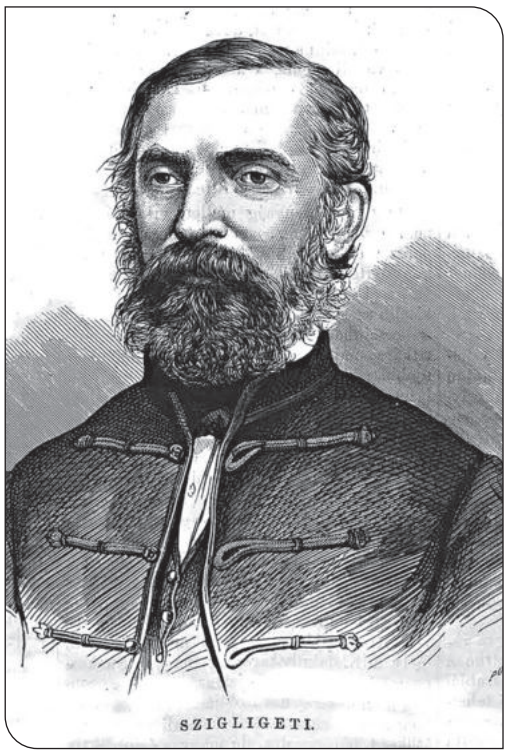

Városunkban 1883-tól próbálkoztak helyi újságok megjelentetésével. Rövid életű lapok után a Hajdúböszörmény című lap 1890. június 29-től 1891. április 19-ig élt, majd elindították a Hajdúböszörmény és Vidéke című lapot, és ez címváltozásokkal 1944-ig jelent meg. A H-Böszörményi Hírlap 1908-1916 között a Függetlenségi Párt lapjaként szerkesztődött.

„LATYI” A SZÍNPADON

Sok érdekességet rejtegetnek az 1840-1890 közötti évek, de innen csak szórványos adataim vannak: pl. hogy, már 1846-ban is rendeztek színházi előadásokat a „kisdedóvó” megalapítására. Kulturális érték az 1858-ban megalakult Polgári Kaszinó. Gyakran megfordultak városukban vándortársulatok, akik kedvet, mintát adtak a működvelőknek. Így került ide az 1870-es években Latabár Árpád, a híres dinasztia megalapítója is, aki Böszörményből nősült. 1878-ban jött létre az iparos ifjúság önképző- és segélyegylete, amiből 1889-ben Iparos Olvasókör lett, és működött a 18, majd 33 tagú zenekaruk Beke Antal vezetésével. Ez a korszak még további kutatást igényel, egy másik tanulmány témája lesz. Az 1891-től megjelenő helyi újságokban elődeink működvelő tevékenységéről, arról, hogy kik, hol, mikor, mit „műveltek” a következőket olvastam. 1891. december 5-én a Városi Dalkör hangversenye: Beke Antal irányításával énekelték a Rákóczi indulót, Nagy Erzsike Küchen: Csolnak dalát adta elő, Mező Mariska zongorázott, elhangzott Jánossy Zoltán előadásában Tompa Mihály verse, Kecskeméthy Gyula Goniárd: a Légy darabjával lépett fel. Ahol zongora, fuvola és kórus lép fel, feltételezhető, hogy rendszeresek a próbák és az előadások. Felsorolták az újságban a jelen levő hölgyek és leányok között Györössy Juliska, Karap Zsuzsika, Antonia és Róza nevét is. Műsorokról nincs adatom ezekből az évekből több, de a létező dalkörök, és az ekkor már több éves zenekar feltételezhetően évente többször szórakoztatta az arra kíváncsi közönséget.

JÓTÉKONYSÁGI ELŐADÁS

1893. január 14-én, a működvelő ifjúság által, a Kerületházban előadott Karczag Vilmos „A kis mama” és Muray Károly „Virágfakadás” című két egyfelvonásos vígjátéka az első, valóban színházi előadást jelentő adatunk. Mindkét művet Imre József rendezte. A szereplők: Szeremley Róza ka., Karap Ferenc, Almássy Gyula, Kovács Erzsike. A másodikban Sillye Kázmér, Orosz Olga ka., Nagy Erzsike ka., Szeremley Béla gimn. tan., Voltur Endre, Mező Mariska. Az előadáshoz záradékul élőképek (Tableaux) is tartoztak, ezeket Sárga Gergő úr rendezte. Első kép: Petőfi Sándor emlékszobor Almássy Gyula bemutatásában, majd a budai emlékszobor Almássy és Orosz Kornélia megformálásában. Azután tánc következett. A H-Böszörmény című lap az 1893. januári számaiban többször is beszámoltak az előadásról. Innen tudjuk, hogy 500 meghívót küldtek szét, ebből 200 vidékre ment. A Kaszinó helyiségét ingyen kapták, a fűtést a polgármester fizette. A bevételt szegény tanonc gyerekek javára fordították. A jótékonyságot Voltur Endre és Sárga Gergely gyógyszerész urak vezették. 167 Ft és 67 krajcár bevételből a haszon 41 Ft és 67 krajcár, amiből hét szűrt, egy nadrágot, hat női ruhát, hat kendőt vásároltak. Felekezeti különbség nélkül adták a nagyon szegény gyerekeknek. Az újság január 14-i számában szellemes megoldással, női álneveket használva, Juliska írja Kedves Gizellámnak „Egy elkésett tudósítás” címen a következőket: „… városunk intelligens ifjúsága által rendezett s táncvigalommal egybekötött működvelői előadásról, a mi itt már körülbelül egy évtized óta nem volt, s hogy most volt és sikerült, az nagyban köszönhető a lelkes működvelő hölgyek és férfiak, továbbá

ezen lap szerkesztőségének, melynek nemcsak az eszme felvetése, keresztülvitele csupán az érdeme, hanem, hogy tagjai közül 3-an a vezetésben s rendezésben ténylegesen is részt vettek". Dr. Gacsó Kálmán, mint elnök, Imre József belmunkatárs, mint rendező, és Porcsalmy Gyula, aki a lap részéről a műkedvelők ügyeit intézte. Azt is megtudjuk, hogy a nagy hideg és a debreceni országos vásár, és a vonat késése miatt kevesebben jöhettek, de nem is fértek volna a Kerületház nagytermébe. A büdszentmihályi műkedvelők is itt voltak, amiben Dobó Sándornak lehetett szervező munkája, aki korábban ott volt tanító.

LELKESEDÉS, JÓKEDV, NYUGODTSÁG

Szabályos műkritikát olvashatunk az előadásról a Juliska név alatt jó tollú újságírót sejtve. Dicsérte a nehéz szalondarab szereplőit: Orosz Olgát kétszer is a „lámpák elé" hívta a közönség. A tablókat kétkedve fogadókat is elragadta a lelkesedés. Az emlékmű oszlopait maga Sárga Gergely csinálta. Szokás szerint felsorolta a bálozó hölgyek nevét a tudósító. Az első négyesben 38 pár, a másodikban 46 pár lejtette a táncot. A siker után újabb előadásokat akartak, „állandósítani kellene a műkedvelő előadásokat, műkedvelő kört kellene alapítani", szólt a lelkesedés. Az iparos ifjúság által létrehozott műkedvelő kör az anyagiak biztosításáért előadást tartott 1893 decemberében. Rátkay László 1000 aranyat nyert három felvonásos népszínművét, a „Felhő Klári"-t adták elő. Az előadás Kovács Sándor mérnök és Munkácsy Sándor tanító rendezésében, Sólyom Antal tanító szervező munkájával jött létre. A szereplők: Forb Emma ka., Böszörményi Lajos, Erdődy Julika ka., Gottchlig Ilka ka., Sarkady Sándor, Porkoláb József, Forb Béla, Kulcsár István, Molnár Gyula, Erdődy Vilma, Kutassy Gábor, Czebele Juliska ka., Kelemen Imre, Oláh Antal, Dóka Péter, Katonka Róza, Daróczy János, Balku Sándor.

DIRIDONGÓ

A népes közreműködő gárdáról azt írták, hogy lelkesedés, jókedv, nyugodtság jellemezte őket. Kiemelték Molnár Gyulát, akinek Csík fia Istók szerepében a „Sári diridongó" dala tapsvihart hozott. Molnár Gyula az elkövetkező előadások sikeres főszereplője lett.

1894-ben műkedvelő előadást nem találtam. Volt Jókai-ünnepély, Kossuth Lajosra emlékeztek, többször olvasható hír táncmulatságokról, és hogy Tóth Pista zenekara hazaérkezett Félix fürdőről. A Balmazújvároson rendezett Herczeg Ferenc Három testőrje kapcsán azt írták: „sajnos mi böszörményiek, ilyesmivel nem dicsekedhetünk." Beke Gyula színtársulata 1894. augusztus 5-től szeptember 13-ig szerepelt a városban. A Felhő Klári című darabban kisegített a társulat iránti tiszteletből Lédig

Szigligeti Ede: A csikós (Máthé Éva, Benkő Béla)

Árpád, Karap Ferenc, Nemes Lajos helyi műkedvelő.

OPERETT ÉS NÉPSZÍNMŰ

1895. február 2-án a műkedvelő iparos ifjúság a Kerületházban előadta Szigligeti Ede Liliomfi című művét. Rendezte Kovács Sándor mérnök. Liliomfi alakítója Molnár Gyula, Mariska Lovász Erzsike, Camilla Gottschlig Ilka, Szilvay Oláh Antal, Szellemfi Gottschlig Károly, Gyuri Stefán Endre, Erzsi Debreceni Piroska, többiek: Zolnay Márton, Kathi Imre, Némethi József, Monori Juliska. 1895 februárjától megkezdte tánciskolai működését Klein Henrik Hajdúböszörményben. 1895. november 5-től december 1-ig Nagy Dezső jól szervezett színtársulata 22 előadást tartott, melyekből 17 új bemutató volt. Legpezsgőbb volt a szabadidős tevékenység az iparosoknál, olvasókör, temetkezési egylet, énekkar, zenekar és 1895 decemberétől Iparos Ifjúsági Önképzőkört alakítottak. Előadásuk Gerő Károly „Kis madaram" című három felvonásos népszínműve. Rendezte Dobó Sándor tanító. Szereplők: Debreceni Piroska, Gerőczi Róza, Varga Margit, Varga Erzsike, Bujdosó Ilona, T. Nagy Mariska, Pethő Zsigmond, Molnár Gyula, Vékony Sándor, Faliznyó István, Sárik Gyula, Busek Gyula, Zolnai Márton, Kiss Gyula, Bodnár Mihály, Daróczy János, Valádi Ödön, Z. Nagy Imre, Balku Sándor. Ez a színjátszó gárda évekig együtt lépett fel, és a színi előadások mellett gyakran önképzőköri, műsoros esteket rendeztek. 1896. április 18-án Lukács Sándor „A veres hajú"című drámájában Veréb Jankót, a falu bolondját Molnár Gyula alakította. Rendezte Dobó Sándor. A kritika szerint sokkal jobb volt, mint az előző, ilyen sikere még nem volt az iparos műkedvelőknek. De anyagilag nem térült meg. Az iparos önképző kör táncmulatságokat is rendezett a Fürdőkertben és a fiúiskola udvarán, szegény tanulók felruházására. 1896 októberében ismét Nagy Dezső társulata érkezett a városba, egy hónapra. A közönség megbarátkozott a színházzal, írta az újság, felmerült a szálloda, vendéglő, színház építésének lehetősége. 1896. december 25-én az Iparos Ifjúsági Önképző Kör saját könyvtára javára társas összejövetelt szervezett. Műsoruk: Gottschlig Károly felolvasott „Iparunk múltjából", Molnár Gyula: Légy víg, Fodor András: Kefekötő monológ, Zolnay Márton: Petőfi Vándorlegény, Libándy Andor „Drága nagyság" a Ripripből, a dalárda öt tagja operett és népszínművek dalaiból adott elő.

FILLÉRES ELŐADÁSOK

1897. január 10-én az Iparosok Hold utcai saját helyiségében rendezett kedélyes összejövetelükön „A kékharisnyás" egyfelvonásos vígjátékot Lovász Klári, Sárik Gyula, Zolnai Márton adták elő, Molnár Gyula „Óh azok a nők" vígmonológgal, Gotschlik Károly felolvasással majd szavalattal, Fodor Andor Házmester monológgal, többen operett és népszínmű dalokkal szórakoztak és szórakoztattak. Szintén komikus estélyt rendezett az Intelligens Ifjúság 1897. január 17-én. Monológok, felolvasás és angol énekesnők közreműködésével dalok hangzottak el. Előzetesen többen leszólták a könnyed szórakozásnak ezt a módját, de a siker a rendezőket igazolta: Bakóczyt, Butykát, Karapot, Porcsalmyt. 1897. január 17-i újságban arról adnak hírt, hogy az iparosok a Kerületházban előadták Szigligeti Ede „Csikós" című művét. Ezt áprilisban a Tornacsarnokban megismételték, majd másnap kevés néző előtt, „Az igmándi kispap" került színre, Molnár Gyula, Berényi András, Fodor Károly, Balku Sándor, Tóth Imre, Knizor Pál, Gerőczi Róza, Monori Juliska, Molnár Margit, Lovász Klára előadásában. Rendező: Dobó Sándor. Nyáron, az iparosok zártkörű táncmulatságán Kis Lajos zenekara játszott. Július 25-én a könyvtár javára „filléres előadás" sorozatban monológ és szavalat estet tartottak: Sánta János: Öngyilkos, Fodor Andor: Szerkesztő és A cigány Amerikában, Szabó István: Az író utolsó forintja, Gorzsás Márton: Barátságból, Kuncze József: Komikus című darabokkal lépett fel. 1897. július 18-tól Kis Soma 26 tagú társulata 24 előadásra érkezett a városba - adta hírül a Hajdúböszörmény és Vidéke 1897. július 25-i száma.

VŐLEGÉNY AZ AJTÓ ELŐTT

1897. szeptember 4-én a Fürdőkertben saját könyvtáruk javára előadással egybekötött táncmulatságot szerveztek az iparosok. Bemutatták Berczik Árpád „Svihákok" című 3 felvonásos művét. Rendezője Molnár Sándor tisztviselő. Molnár Gyula, Fodor Károly, Fodor András, Molnár Margit, Molnár Zsuzsanna, Repáczky Róza, Strobék Juliska, Kiss Gyula szerepel-

tek, majd 42 pár járta a négyest. 1898 januárjában Fekete Miksa társulata másfél hónapig játszott a városban. 1898. február 26-án a tornacsarnokban az iparosok ismét monológ estélyt szerveztek. Tóth Imre: Legényélet, Molnár Margit: Népfelkelőné, Gabriel Mihály: A potya jegy, Knizner Pál: Két szem, T. Nagy Mariska és Zolnai Márton Hipnotizmus, Nagy Albert: Házasélet, Fodor Andor: Egy vőlegény az ajtó előtt. Az első négyesben 24 pár, a másodikban 16 pár táncolt. A Hajdúböszörmény és Vidéke 1898. július 31-i számában olvastatjuk, hogy a felsőbb tanulóifjúság július 6-án, a helybeli gazdálkodó ifjúság pedig augusztus 25-én a főgimnázium javára rendezett táncmulatságot a Fürdőkertben. Rendezett műkedvelő előadással egybekötött fürdőkerti mulatságot az iparosok csoportja is, de bővebb adattal nem szolgált az újság. 1899 januárjában Aranyossy társulata érkezett, február közepéig maradt. Itt ünnepelte 35. éves jubileumát a társulat vezetője – írta a helyi lap.

MÉLTÓ BUZGÓSÁGGAL

1899. március 15-t az iskola udvarán ünnepelték, Dobó Sándor, Lévay Imre, Beke Antal, Bakóczy Endre beszédeivel, énekkarral. 1899. március 26-án a Beregszászi Vigadóban gyermek előadást tartottak Almássy Kálmán tanító irányításával. Segítő Szolnoky Gerzson iskolaszéki elnök. Műsoron a népdalok, hazafias monológok mellett a Nővérek című, ifjú leányok számára írt egyfelvonásos volt. Betanították Tóth Irma és Tóth Irén tanítónők. 1900. július 20-án a Vigadóban Dankó Pista műveiből húszat szólaltatott meg a vendégzenekar. Előbb Kunhegyesi Miklós társulatának érkezéséről írtak, de szeptember 20-tól 6 hétre Hevesi József 26 fős bánffyhunyadi társulata érkezett. „Dicséretre méltó buzgósággal küzdenek a minden haladást, minden fejlődést megölő közönnyel." – dorgálta az újságíró a közönséget. Saját megjegyzésem: mezőgazdaságból élő városban a betakarítás idején mire számítottak?

(Képek forrása:mandadb.hu
A téma feldolgozását folytatjuk)

Bagossiné O. Szabó Katalin

„Népművelő-könyvtáros, magyartanár, informatikus könyvtáros diplomáimmal a művelődési házban, majd a könyvtárban töltött évek után, 33 tanévet könyvtárostanárként dolgoztam a Veress Ferenc Szakképzőben. Lányom, vejem, fiam, menyem pedagógus, két nagykamasz és két óvodás fiú unokáimmal alkotjuk a családot. Aktív és nyugdíjas éveimben is az iskolatörténeti, helytörténeti és az asszonysorsok témáiban kutattam, írtam, tartottam előadásokat. Család, kutatás és kertészkedés tölti ki nyugdíjas napjaimat."

Borók Imre

Kijárta az élet iskoláját

Vikár Csabáné Fülöp Gizella biológia–kémia szakos tanár[1]

Szülei tősgyökeres hajdúböszörményiek voltak, ő 1946 április 28-án született, hajdú gazdák leszármazottaként. Tőlük tanulta meg a föld és a mezőgazdaság szeretetét, ők keltették fel az érdeklődését a természet, a biológia és a kémia iránt. Nagy ajándékot kapott tőlük, a tanítás iránti csillapíthatatlan vágyat. Édesapja korán meghalt. Kamasz korában sok keserűség érte. Olyan betegséget állapítottak meg nála, mely óriás-növést okozott (akromegália). Mire le tudták állítani ezt a betegséget az orvosok, két méternél is magasabbra nőtt. Többször megműtötték, sokat betegeskedett. Az általános iskola elvégzése után szülővárosának gimnáziumában tanult tovább. Műtétei és betegsége ellenére sokat sportolt. Testnevelő tanárai mindenféleképpen szerették volna rávenni őt a kosárlabdázásra, hiszen termetének és alkatának ez a sport felelt volna meg leginkább. Református makacssága, állhatatossága, szívóssága ekkor mutatkozott meg talán először. Inkább a kézilabda-csapat erőssége lett. Kamaszként, annak ellenére, hogy termetével minden partnerét legalább egy-két fejjel meghaladta, tánciskolába járt, néptáncoktatásban vett részt. Kétszakos tanároknál mindig eldönthetetlen kérdés, hogy melyik szaktárgyát kedveli, szereti jobban. Saját bevallása szerint ő mindkét szaktárgyát ugyanúgy, egyformán szerette. Ha választania kellett, mindig is a mikrobiológia vonzotta legjobban.

A PÁLYAKEZDÉS

A Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett Debrecenben 1969-ben, biológia–kémia szakon. Olyan tehetséges volt, hogy szerették volna bent tartani. Felkínálták neki az egyetemi karrier lehetőségét, az állást, ám ő másféleképpen döntött. Mint egész életében mindig, a nehezebb utat választotta. Hazajött szüleihez, hogy istápolhassa őket. Az 1969/70-es tanévet Berettyóújfaluban töltötte, a Zalka Máté Szakközépiskolában. A gépszerelőknek kémiát tanított, az óvónői tagozaton pedig egészségügyi ismereteket oktatott. A következő tanévben sikerült hazakerülnie Hajdúböszörménybe, a Bocskai István Gimnáziumba. Ám nyíltan megvallott, erős református hite miatt nem a gimnázium tanári karába került, hanem a Középiskolai Kollégiumba, az egykori Kálvineumba. Az akkori gimnázium igazgató meg is mondta neki: „Amíg én leszek itt az igazgató, maga nem kerülhet be a gimnázium tantestületébe!" Így is lett, 1970-től 1979-ig volt a kollégiumban nevelőtanár. Pedagógusi erényeit jól jelzi, hogy nevelőtanárból kollégiumi igazgatóhelyettessé emelkedett, mindenféle külső támogatás nélkül is. Nevelőtanárként is tartalmas tanár-diák kapcsolatokat alakított ki. Rendszeres önképzéssel állandóan gyarapította pszichológiai és pedagógiai ismereteit, amelyeket alkalmazott is a gyakorlatban. Szociometriai felméréseket készített a közösség megismerése, fejlesztése céljából. Közben, 1976-ban összetett pedagógiai tanfolyamot végzett. Két teljes kollégiumi csoportot vitt végig. Megkedvelte a kollégiumi tanítást, úgy vélte, szakmailag ezzel is erősödött.

REAKCIÓK ÉS EGYENSÚLYOK

Tanítványai tisztelték, kedvelték. „Jó iskola volt ez nekem, az élet egyeteme"– mondta később erről az időszakról. Kialakította a kollégium biológia-kémia szertárát, ahol minden esztendőben szakkört vezetett. A kollégiumi évek alatt csak óraadóként taníthatott a gimnáziumban, nemcsak a szaktárgyait, hanem még pszichológiát is. Levelező tagozaton is oktatott a gimnáziumban, közülük többen később egyetemet végeztek.

1. A Hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium Jubileumi Emlékkönyvében megjelent írás szerkesztett változata

Gizike érettségiztetés közben

Végül, az előző gimnáziumigazgató távozása után teljesülhetett régi vágya: az 1979/80-as tanévtől kezdve a Bocskai István Gimnáziumban taníthatott. 1980-ban komplex tanfolyamot végzett a Kossuth Egyetemen, melyet záródolgozattal zárt le: Kémiai reakciók és egyensúlyok tanítása címmel.

Ekkor vezették be az éppen aktuális oktatási reformot, és meghirdették az emelt óraszámú fakultációkat. Új tankönyvekből, új tanmenetekből kellett tanítani, új szemlélettel. Ő is részt vett a fakultatív tantárgycsoportos oktatás kipróbálásában. Minden évben sokan jelentkeztek hozzá faktra a természettudományokat kedvelő diákok közül. Óráin igen jól magyarázott. Különösen fontos munkát végzett a pályairányításban, a tanulói felkészülésben. Teljes értékű, egyénekre figyelő, tanári, nevelői munka jellemezte. Kiváló előadó volt. Szaktárgyi órái színesek és érdekesek voltak, mert a szaktárgyaival kapcsolatos tudományos eredményeket, azok fejlődését rendszeresen figyelemmel kísérte, alkalmazta saját óráin is. Szakmai továbbképzés keretében elvégezte a Kossuth Lajos Tudományegyetem egyéves szakmai-módszertani tanfolyamát. A tudományos életre nyitott, sokoldalú tanáregyéniség volt. A KLTE Módszertani Gyűjteményében jelentek meg kémiai tárgyú tanulmányai. Részt vett a gimnázium közösségi életében is. Egy ideig szakszervezeti titkár volt. Rendszeresen szervezett TIT-előadásokat, ezzel is segítve a tudományok legújabb eredményeinek megismerését. Idővel munkaközösség-vezetővé emelkedett. Szívén viselte a tehetséggondozást. Nála harmonikus egységben jelentkezett a tudós tanár szakmai szigora, az életre nevelő, segítőkész humánum és a sokoldalú műveltség kisugárzó ereje. Kiváló nevelő és nagy tanáregyéniség, segítőkész ember volt. Szakmai előrehaladását Isten által megtervezett ajándéknak tartotta. 1979-ben azt szerették volna tanártársai, ha Gizike néni egy tiszta lányosztállyal kezdi meg munkáját a gimnáziumban. Ám ő ismét a nehezebb utat választotta, vegyes osztály osztályfőnöke szeretett volna lenni. Megkapta a lehető legvegyesebb osztályközösséget – minket. Fiúk s lányok, más helyekről érkezett kollégisták és bejáró hajdúböszörményiek, teljesen vegyesen. Emberpróbáló feladat lehettünk neki. Osztályfőnöki munkáját példaértékűen végezte. A következőkben e sorok írója személyes emlékeit is szeretné megosztani az olvasóval.

EMLÉKEK GIZIKE NÉNIRŐL

„Már az első, kötelező őszi mezőgazdasági munka, a paradicsomszedés idején összecsiszolódtunk vele. Előbb megkedveltük, majd meg is szerettük őt. Hasonlóképpen érzett Gizike néni is irántunk. Mély humánum, pszichológiai érzékenység, megértés jellemezte őt, minden körülmények között. Pedig, de sokszor kellett tartania a hátát miattunk, cselekedeteinkért! Rengeteg alkalommal védett meg bennünket, többnyire úgy, hogy mi nem is tudtunk róla. Hiszen lázadó kamaszok voltunk, serdültünk, annak minden kínjával, szépségével együtt. Sokszor volt nagy a szánk, még nagyobb az önérzetünk, s az igazságba vetett töretlen hitünk. A tanárkollégák is inkább neki jelezték a minket érintő problémáikat. Mindig is várva vártuk a tavaszi osztálykirándulásokat. Ilyenkor ismerhettük őt meg igazán, hisz ekkor, nemcsak mint osztályfőnökünk, tanárunk volt jelen, de magánember-ként is. Harmadikos korunkban Tatára vezetett az utunk. Az egyik este két fiatalember az osztályunkból, egy szál gitárral a kezében, kiült a tópartra muzsikálni, énekelni, jól érezni magát. Minden előre megbeszélés nélkül, teljesen önkéntelen módon, mindössze fél óra alatt az osztályunk összes tagja, Gizike nénivel kiegészülve, együtt énekelt, gitározott azon a varázslatos tatai estén, éjszakán. Legendásan összetartó, híres-nevezetes osztályközösséget teremtett belőlünk. Pedig mindenféle „vegyes felvágott" voltunk igazából. Gizike néni pedagógiai erőfeszítéseinek hála, hamarosan egészséges, erős osztályközösség alakult ki nálunk. Példának is állíthattak minket, bármilyen osztály, csoport, közösség elé. Sohasem klikkeskedtünk, nálunk nem alakultak ki különböző kisebb csoportocskák, mindig egységesen léptünk fel kifelé, szolidárisak és segítőkészek voltunk egymással, fiúk és lányok egyaránt. Sokat vitatkoztunk ugyan egymás közt, ebből azonban semmi sem szivárgott ki sohasem. Egyikünket sem pécéztük ki magunk közül, mindegyikünk erényeit és hibáit elismertük. Gizike néninek sem voltak külön kis kedvencei, akikkel kivételezett volna. Illetve mindannyian úgy éreztük, hogy valamennyiünket egyformán kedvel."

SZALAGAVATÓ ÉS TABLÓ

Nemcsak a tanórán volt jelen életünkben, hanem szinte egész nap: szakköröket, programokat szervezett számunkra. Sikeresen le is érettségiztetett bennünket, sokszor jobban izgult, mint mi. Az osztálytablónk kialakítása óriási botrányt kavart: az még hagyján, hogy nem voltunk hajlandóak érettségi öltönyben, kosztümben lefényképeztetni magunkat. De még nagyobb vihart okozott az a döntésünk, hogy Gizike néni, mint osztályfőnökünk, és a gimnázium igazgatója mellől az összes tanárt lehagytuk a tablóképünkről. Ekkor is nagy bölcsességgel, tapintattal szerelte le felháborodott tanárkollégáit, megemlítve nekik, hogy túl sok tanárunk volt a gimnáziumban négy esztendő alatt. (Valóban, legalább negyvenen tanítottak bennünket, huszonhét gimnazistát. Akadt olyan szaktárgyunk – fizika, matematika – melyet egyetlen esztendő alatt hárman tanítottak nekünk!) Sokáig, egészen a nyugdíjba vonulásáig magánál, a kémiaszertárban őrizte érettségi tablónkat. Közreműködött abban is, hogy sok év után mi rendezhettünk végre először szalagavató ünnepséget a gimnáziumban. Neki, Fülöp Gizike néninek köszönhettük, hogy sikeresen elvégeztük a középiskolát, túléltük a gimnáziumi éveket, megfeleltünk az érettségin, és sikeresen továbbtanulhattunk.

Előbb a felsőoktatásban, majd az életben jeleskedtünk. Később családot alapítottunk, gyermekeket neveltünk. Gizike néni velünk együtt örült a sikereinknek. Amikor találkoztunk, mindig mindenről beszámolhattunk neki: magánéleti történéseinkről, szakmai előrehaladásunkról.

Jó tanácsokat, szeretetet kaptunk tőle a gimnáziumi évek után is. Őszintén beszélt mindig, magával egyenrangú partnernek tekintette egykori tanítványait, felnőtt számba vette őket. Sok olyan későbbi tanítványa akadt, akinek már a szüleit is ő tanította biológiára és kémiára, vagy az osztályfőnöke volt éppen.

Tanítványai közül többen is kitűnő eredményeket értek el a Ki miben tudós? – megyei és országos versenyeken. Az Irinyi János kémiai versenyeken és az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen (OKTV) is szerepeltek diákjai. Csaknem mindegyiküknek sikerült bejutnia előbb vagy utóbb az áhított felsőoktatási intézménybe. Faktos tanítványai közül gyakorlatilag mindenki tovább tanulhatott.

A MEGÉLT HIT

Nyugdíjas korában is megőrizte szellemi frissességét. Csaknem élete utolsó pillanatáig dolgozott, egészen 2017 márciusáig vállalt érettségire, egyetemre való felkészítést diákoknak, egyre súlyosbodó betegsége ellenére is. Elmondhatta, hogy ezek a felvételiző diákok kitűnő eredménynyel jutottak be a felsőoktatásba, az általuk kiválasztott egyetemre vagy főiskolára. Közben vele is nagy dolgok történtek. Korkedvezményes nyugdíjba vonult, hogy súlyos beteg édesanyját ápolhassa. Nem kevesebb, mint nyolc esztendeig istápolta szülőanyját. Majd negyvenéves korában a szerelem ideje is elérkezett számára. Párra, házastársra talált. Néhány boldog esztendő után szembesülnie kellett férje gyógyíthatatlan betegségével. Sokan, akár még jóindulatú tanácsként is javasolták neki: váljon el, hiszen más oldalán megtalálhatja megint a saját boldogságát. Ám erre ő nem volt hajlandó. Mélyen megélt református hite ekkoriban bontakozhatott ki. Élete utolsó pillanatáig kitartott férje mellett jóban s rosszban, ahogy neki ígérte. Öt esztendeig ápolta őt. Idegileg, fizikailag, lelkileg is nagy terhet rótt rá ez a feladat. Férje halála után, immár egyedül sem hagyta el őt a lelkiereje. Reformátussága sokat segített neki. Isten közelsége megnyugvással töltötte el. Lelki békéjét sikerült megőriznie. Vallásos meggyőződése sokszor segítette át a nehéz helyzeteken.

A hajdúböszörményi Kálvin téri Református Egyházközség is sokat köszönhet neki, fá-radozásainak, kitartásának. Úgy érezte: bennük megtalálta olyannyira áhított közösségét. Sokoldalú személyiség lévén, szerette a verseket és a lelkiségi irodalmat olvasni.

Súlyos betegségéről nyíltan beszélt az őt rendszeresen felkereső tanítványainak, barátainak, ismerőseinek. „A ti szeretetetek tart még engem életben…” – mondogatta. Szembenézett az elmúlással. Sohasem kertelt magával kapcsolatban, nem finomkodott, a nyerseségig őszinte volt. Biológus lévén pontosan tisztában volt betegsége természetével, azzal, milyen kicsi az esélye. A testi-lelki gyötrelmeken igyekezett úrrá lenni. Úgy érezte: betöltötte a földi küldetését, és hazamegy majd az Atyához. Temetését, 2017. szeptember 6-án református szertartás szerint végezték Hajdúböszörményben. (2017. augusztus 27-én hunyt el). Rokonai és tanítványai, tanártársai és református hittestvérei, a presbiterek mellett rengeteg jó ismerőse és tisztelője, mély fájdalommal búcsúzott tőle. Úgy érzik mind a mai napig ezek az emberek, hogy űrt hagyott maga után Vikár Csabáné Fülöp Gizike néni.

Szeretett bennünket, és mi is szerettük őt. Azt hiszem, mindannyiunk személyiségében ott van az ő személyisége is. Nyugodjék békében, emlékét szeretettel megőrizzük. Volt emberek, ha nincsenek is, vannak még. Csodák. Nem téve semmit, nem akarva semmit, hatnak tovább.

Buczkó József

Krisztusképes keresztfák

Hajdúnánásról Hajdúdorog felé haladva, félúton a két település között, a műúttól kissé délre látható egy kis magaslat, amely a Határdomb nevet viseli. Amint neve jelzi, a két település határának kettéosztója.

„Ott, a Határdombon túl már végződik a nánási kálvinista hajdúbirodalom - írja Móricz Pál az 1920-as évek derekán, A Dorogi csodakút című elbeszélésben. Hogy mennyire más határbéli világ következett e dombon túl, idézzük ismét őt, már csak azért is, mert mindennek nyoma sincs már. „Krisztusképes keresztfák integettek a búzamezőkről.” Amolyan útmenti, határbéli feszületekről emlékezett meg a hajdúíró, melyeket a mélyhitű dorogi görögkatolikus gazdák állítottak birtokaik végébe, a dűlőutak mentén, hogy ezek a „Krisztusképes keresztfák”, azaz feszületek megóvják kezük munkáját a természet csapásaitól. Az eltelt évszázadnyi idő elmosta a dorogi határból ezeket a Pléhkrisztusos feszületeket, s nem áll már a helyén a település Nánás felőli kijáratánál, a „dorogi gyepszél vén Krisztus-keresztje” sem, amely előtt elhaladva, „nehéz kalapjukat a kálvinista hajdúk is megbillentették.” Magyar népünk vallásos életében meghatározó szerepet töltöttek be ezek az útmenti feszületek. Útkereszteződésben, veszélyes kanyarulatokban, települések határánál emlékeztették az úton járót a Mindenható Isten jelenlétére, akinek oltalmára a mai embernek is szüksége van. Leginkább egyéni buzgóságból állították az ilyeneket, éppen ezért a vallásos megnyilvánulás szimbólumai voltak, rendszerint az egyházak szakrális terén kívül eső helyeken. Hajdúnánás határában például, a Réten megtelepedett katolikusok állítottak ilyeneket. Móricz Pál írásai erősítették bennem az elhatározást, hogy célszerű lenne ezekből az egykori fa feszületekből egyet visszaállítani. Mégpedig annak a helynek a közelében, ahol egykoron is állt ilyen: a két település közötti határvonalra, azaz a Határdomb mellé. A feszület állításának célja első renden vallási indíttatású volt. Aktualitása az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus szellemiségében fogant, melynek egyik üzenete a közterületeken történő keresztek, feszületek állításának kezdeményezése. Eme elsődleges üzenetén túl, a Határdomb szakrális jelentőségét kívánjuk hangsúlyozni, hiszen a Hajdúnánás felől érkezőt arra figyelmeztetné, hogy döntően katolikusok által lakott hely következik. Sürgetővé teszi a feszület állítását az a sajnálatos tény is, hogy a műútnak ezen a nyílegyenes szakaszán sok a súlyos, sőt halálos baleset. Éppen ezért Krisztus óvó, védelmező jelenléte figyelmeztetné az itt elsuhanó járművek vezetőit a biztonságosabb közlekedésre. A szakrális néprajzi hagyományt követve, ez a felállítandó feszület, anyagát és minden egyéb részletét illetően hagyománytisztelő. Görög és római katolikus elődeink régi útmenti feszületei vidékünkön ugyanis (az öntöttvas korpuszok megjelenése előtt) Pléhkrisztussal ellátott fa feszületek voltak, s mint népi műfaj, a 19. században érte el csúcspontját. A fából készült elemeket elkészítette egy-egy dorogi gazda, a csipkézett szélű félköríves bádogtetőt valamelyik kovácsmester, a „Krisztusképet”, azaz a vaslemezre festett korpuszt pedig egy ügyes kezű, szintén helybéli, vagy esetleg egy vándorfestő. A feszületet felül, ugyancsak régi szokást követve, félköríves, fűrészfogas lemeztető borítja, amely védelmet nyújt az eső romboló hatása ellen. E funkcionális feladatán túl, azonban mindenekelőtt a megfeszített Jézus dicsfényét szimbolizálja. Az ilyen feszületeket a régmúltban is egy-egy család, vagy kisebb közösség állíttatta, mégis maguk mögött tudhatták a tágabb közösség egyetértését, támogatását is. Éppen ezért egy ilyen alkotás mindig a közösség akaratának és közös munkájának kifejezője is volt (nem csupán a létrehozás, hanem a gondozás tekintetében is), éppen ezért ez a feszületállítás is a két település katolikusságának támogatásával valósul meg. Egy-egy ilyen esemény elődeink életében is életre szóló volt. Az utolsó Pléhkrisztusos feszület állítására már senki nem emlékezhet, hiszen másfél évszázada történt. Most, a húsvét előtti nagyhéten, a Virágvasárnap szentelendő feszület azonban ismét életünk része lehet: segítőnk, védelmezőnk itt, a „kálvinista és katolikus hajdúbirodalom” határán.

Buczkó József

A cikk szerzője hajdúnánási múzeológus, néprajzkutató, nyugalmazott múzeumigazgató. Helytörténeti és néprajzi kutatásai a Hajdúság, s különösen Hajdúnánás történetét népi és tárgyi emlékeit dolgozzák fel. Ezekhez párosul az általa kézzel kovácsolt emlékek elkészítése is.

A természet kincse – a Bocskai Gyógyvíz

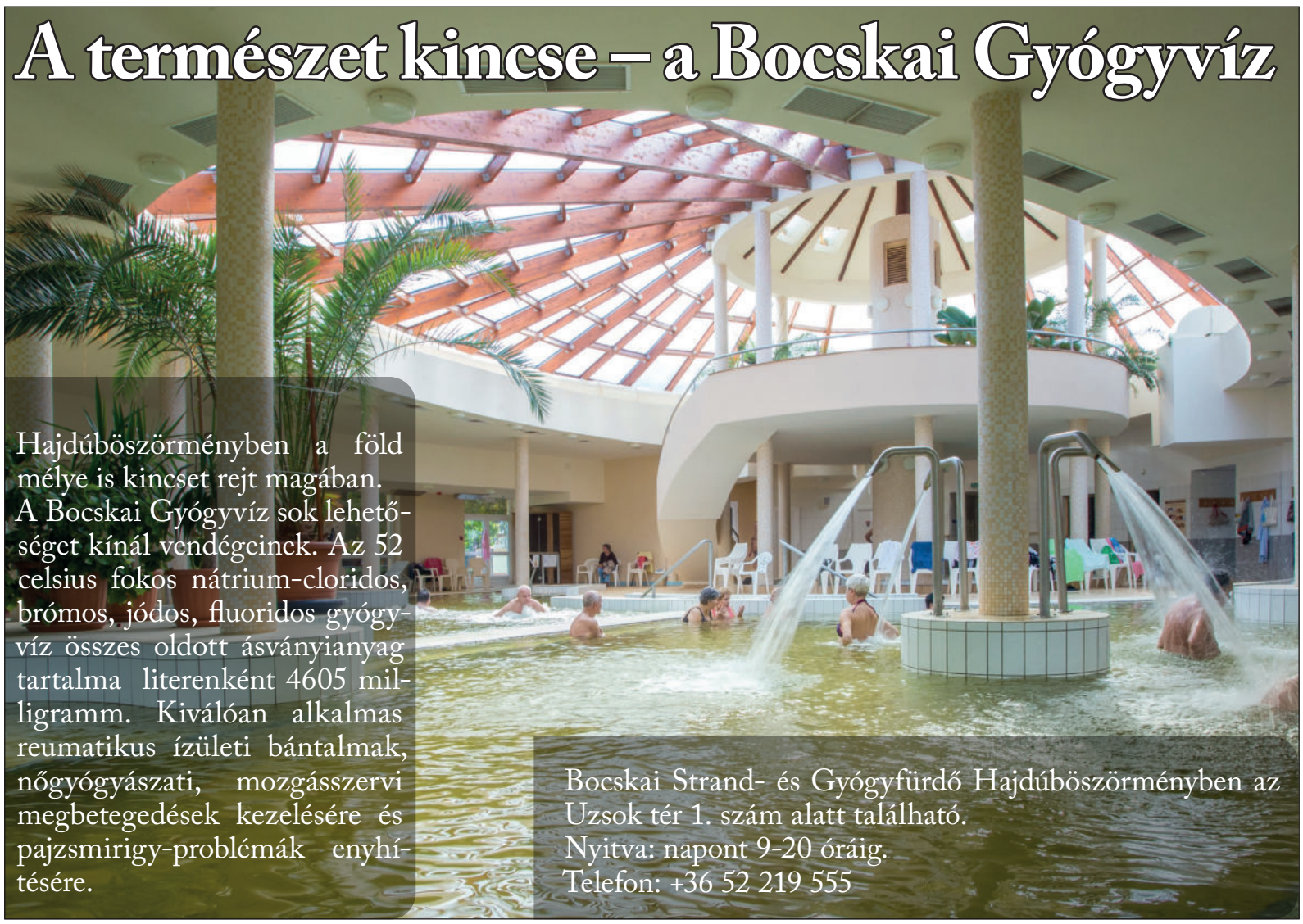

Hajdúböszörményben a föld mélye is kincset rejt magában. A Bocskai Gyógyvíz sok lehetőséget kínál vendégeinek. Az 52 celsius fokos nátrium-cloridos, brómos, jódos, fluoridos gyógyvíz összes oldott ásványianyag tartalma literenként 4605 milligramm. Kiválóan alkalmas reumatikus ízületi bántalmak, nőgyógyászati, mozgásszervi megbetegedések kezelésére és pajzsmirigy-problémák enyhítésére.

Bocskai Strand- és Gyógyfürdő Hajdúböszörményben az Uzsok tér 1. szám alatt található.
Nyitva: napont 9-20 óráig.
Telefon: +36 52 219 555

Mondj IGEN-t a Fürdőkerti Étteremre!

Esküvői helyszínt keresel?

Fürdőkerti Étterem

ESKÜVŐI ajánlat - 2022

Ünnepeljétek életetek nagy napját egy felejthetetlenül romantikus környezetben.

PLUSZ SZOLGÁLTATÁSOK

DEKORÁCIÓ, FOTÓ, FÉNYFESTÉS, SÁTORBÉRLÉS, HANGOSÍTÁS, DJ SZOLGÁLTATÁS, ZENEKAR, SZTÁRVENDÉG, SZERTARTÁSVEZETŐ, KOKTÉLPULT, GRILLTERASZ.

Egyedi és csomagajánlataink:

+36 70 568 7406
furdokertietterem@gmail.com
www.furdokert.hu
4220 Hajdúböszörmény, Nagy István u. 38/A